

De Mens achter de Medaille

100 jaar Rode Kruis-onderscheidingen

1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961

1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014

1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961

De Mens achter de Medaille

100 jaar Rode Kruis-onderscheidingen

Voorwoord

Symbolen van Medemenselijkheid

Twintig verhalen leest u in dit boek

Twintig verhalen van mensen die zich inzetten voor andere mensen. Belangeloos. Mensen die familie en vrienden even lieten wachten, omdat anderen hen op dat moment harder nodig hadden. Met gevaar soms voor hun eigen leven.

Twintig verhalen die symbool staan voor zoveel andere verhalen. Voor zoveel andere mensen. Mensen met een rood kruis op hun jas. Die er zijn op het moment dat ze het meest nodig zijn. Het zijn verhalen die moed geven. Hoop. En ik hoop ook: inspiratie.

In 1914 werden de eerste Rode Kruis-medailles uitgereikt. Precies 100 jaar geleden dus, en daar willen we bij stilstaan met dit boek. Anno 2014 worden er nog steeds medailleverhalen geschreven, *as we speak*, in Syrië. In Zuid-Sudan. In de Centraal Afrikaanse

Republiek. Maar ook in Nederland. Misschien met wat minder heroïek. Maar net zo belangrijk. Verhalen van medemenselijkheid, van compassie, van klaar staan voor elkaar.

Een medaille is een klein metalen voorwerp dat wordt uitgereikt als iemand een bijzondere prestatie heeft verricht, zo beschrijft Wikipedia het fenomeen. Een bescheiden waardering voor verdiensten die onbetaalbaar zijn. En moeten blijven. Ik wens u veel leesplezier bij de twintig verhalen. +

Inge Brakman

Voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis

1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961

Inleiding

100 jaar Rode Kruis-onderscheidingen

Sinds de oprichting van het Nederlandse Rode Kruis in 1867 was de vereniging afhankelijk van de regering om onderscheidingen uit te reiken. Na de Frans-Pruisische Oorlog van 1870/71 stelde Koning Willem III herinneringsmedailles ter beschikking om uit te reiken aan al diegenen, die zich gedurende die oorlog verdienstelijk hadden gemaakt in de naar de slagvelden uitgezonden mobiele medische teams (toen nog aangeduid met 'ambulances').

Naast deze specifieke Rode Kruis-onderscheidingen vroeg het bestuur van de vereniging ook met regelmaat decoraties aan in de Orde van de Nederlandse Leeuw en de Orde van Oranje-Nassau. Deze decoraties waren dan voornamelijk bedoeld voor Rode Kruis-vrijwilligers die uitgezonden waren geweest naar oorlogs- of rampengebieden en zich daar door beleid of uitzonderlijke verdiensten hadden onderscheiden.

In 1910 werd bij Koninklijk Besluit de eerste onderscheiding ingesteld voor verdiensten ten behoeve van het Nederlandse Rode Kruis. Dit was de zogenaamde Medaille van het Rode Kruis. Deze kon op voordracht van het bestuur, via het ministerie van Oorlog (nu Defensie) bij Koninklijk Besluit verleend worden. Omdat de regering betrokken bleef bij de verlening van de medaille, kwam deze al snel bekend te staan als de Regeringsmedaille.

In bijzondere gevallen kon in die tijd bij Koninklijk Besluit een gesp ingesteld worden, gedragen op het lint van de medaille. Ook hier was men afhankelijk van de visie van de regering. Tot op heden is dit twee maal gebeurd (Balkan 1912/13 en Ethiopië 1935/36)¹.

Instelling van eigen verenigingsonderscheidingen

Tussen 1912 en 1913 werden er twee grote oorlogen uitgevochten in de Balkan. Het Nederlandse Rode Kruis zond daar een viertal mobiele medische teams heen. Alle leden van deze teams kregen de Regeringsmedaille met gesp 'Balkan 1912/13'. In totaal betrof dit 98 onderscheidingen. Daarnaast werden er tientallen decoraties aangevraagd in de eerder genoemde orden. De aantallen werden Prins Hendrik, toen voorzitter van de vereniging, te gortig.

Aangezien hij zelf van diverse buitenlandse Rode Kruis-verenigingen onderscheidingen had ontvangen die door die verenigingen zelf werden uitgereikt, stelde hij in december 1913 voor om zelf onderscheidingen in te stellen.

1 In dit boek vind je op pagina 27 het verhaal van ir. De Vries, die werd onderscheiden met zo'n regeringsmedaille met gesp.

De ontwerpen voor een Kruis en een Medaille van Verdienste konden al na twee maanden getoond worden. Het bestuur wilde de instelling echter via officiële kanalen laten verlopen, zodat de onderscheidingen van grotere waarde zouden worden. Er werd ingestoken op het hoogst haalbare: instelling bij Koninklijk Besluit. En zo geschiedde: bij Koninklijk Besluit nummer 42 van 27 november 1914 werd aan het bestuur van de Vereniging “Het Nederlandsche Rode Kruis” toestemming verleend tot het verlenen van een zichtbaar te dragen Kruis of Medaille van Verdienste *“voor belangrijke diensten in of jegens de Vereeniging bewezen.”*

Kanselier en Commissie

Om het bestuur te ondersteunen bij het verlenen van de onderscheidingen, werd al in 1914 het ambt van ‘Kanselier’ in het leven geroepen. Een kanselier was in de Middeleeuwen het hoofd van de kanselarij: de plaats waar de akten en oorkonden van een vorst werden opgesteld en uitgegeven. Daarnaast was de kanselier vaak de belangrijkste raadsheer van de vorst en bewaarder van het vorstelijke zegel.

Binnen het Rode Kruis is de kanselier verantwoordelijk voor de administratieve afhandeling van aanvragen voor Rode Kruis-onderscheidingen en adviseert hij of zij het verenigingsbestuur over de toekenning ervan. Daarvóór was de Kanselier voorzitter van de Commissie voor de Onderscheidingen. Deze Commissie werd in 1967 opgeheven.

Criteria

Al een maand na de instelling van de onderscheidingen ontstond in het bestuur discussie over de toekenningscriteria. Er kwam een voorstel om het Kruis te verlenen na een aanzienlijke donatie. Niet alle bestuursleden waren het ermee eens, maar evengoed kwam

het voorstel erdoor. Wel werd meteen het eerste beleid opgesteld: donaties dienden minstens 5.000 gulden te bedragen en de schenkingen dienden te worden aangewend voor het stamkapitaal van de vereniging. In 1929 zou men deze eis weer afschaffen.

Na instelling van de Medaille voor 10 jaar trouwe dienst in 1926 kwamen er regels voor minimum dienstitijden van de eigen vrijwilligers en bestuursleden om in aanmerking te komen voor een onderscheiding. Langdurige dienst alleen was niet meer genoeg: daarvoor was de trouwe dienst-medaille immers. En men kon in beginsel niet meer eerder in aanmerking komen voor de onderscheidingen voor verdienste, dan nadat men erkend was voor trouwe dienst.

Goud, Zilver, Brons

Bij de instelling van de onderscheidingen was er slechts onderscheid tussen Kruis en Medaille. Deze medaille was er alleen in zilver. In 1916 ontstond er echter behoefte aan een derde graad. Dit werd de Medaille van Verdienste in brons. Het onderscheid tussen de medailles in zilver en brons werd pas in 1956 bij Koninklijk Besluit bekrachtigd.

Intrekken of inleveren

Het Koninklijk Besluit heeft het bestuur toestemming gegeven om de onderscheidingen te verlenen. In tegenstelling tot een Koninklijke onderscheiding is het dus niet mogelijk om een verlening ongedaan te maken. Daarom kan het zo zijn dat iemand die veroordeeld is tot een gevangenisstraf wel zijn Koninklijke onderscheidingen, maar niet zijn Rode Kruis-onderscheidingen hoeft in te leveren. Ook na de Tweede Wereldoorlog heeft men dit principe gehanteerd. ‘Foute’ Nederlanders konden de hun verleende Rode Kruis-onderscheidingen dus behouden.

FOTO: ERIK MÜLLER

De miniatuuronderscheidingen van Jhr. Van der Does. Voor zijn verhaal, zie p. 30-33.

Wel is het sinds 1936 verplicht om het Kruis en de Medaille van Verdienste na overlijden aan het bestuur te retourneren. Dit is om de kosten van de verleningen enigszins binnen de perken te houden. Het is voor nabestaanden, net als bij een Koninklijke onderscheiding, wel mogelijk om de onderscheiding tegen een vergoeding aan te kopen.

Een onderscheiding aanvragen?

Aanvragen voor het Kruis of de Medaille van Verdienste worden door een afdeling of district gedaan en komen via het hoofd Vrijwilligersmanagement bij de kanselier terecht. De huidige criteria zijn te vinden op www.rodekruis.nl/onderscheidingen. +

Sinds 1914 is er veel gebeurd op het gebied van de Rode Kruis-onderscheidingen. Het bestuur heeft nog diverse andere mogelijkheden gekregen om verdiensten te belonen. Het is ondoenlijk om alle in de afgelopen 100 jaar verleende eerbewijzen hier op te sommen; vandaar dat wij ons hier beperken tot de belangrijkste:

Medaille voor 10 jaar trouwe dienst

Deze werd in 1926 ingesteld en uitgereikt aan bestuursleden, beroepskrachten en vrijwilligers van de vereniging die 10 jaar of meer actief lid waren geweest. Later werden er nog gespen ingesteld voor 20, 30, 40, 50 en sinds 2011 zelfs 60 jaar trouwe dienst. De medaille wordt sinds 1972 niet meer verleend aan beroepskrachten.

Herinneringskruis 1939/1940

Ingesteld in 1942 en uitgereikt aan vrijwilligers en medewerkers van het Rode Kruis die dienst hebben gedaan in de periode van mobilisatie (4 april 1939 tot 10 mei 1940) en gedurende de Duitse inval (10 tot 15 mei 1940). Het Herinneringskruis werd toegekend in twee graden: zilver (voor bijzondere dienst, waarbij blijk is gegeven van groot beleid) en brons (voor dienst).

Legpenning

Deze werd ook in 1926 ingesteld. Oorspronkelijk werd zij toegekend in goud, zilver en brons. Tegenwoordig alleen nog in goudkleurig metaal. De penning is bedoeld als beloning van uitzonderlijke, eenmalige, persoonlijke prestaties, maar wordt ook vaak uitgereikt ter gelegenheid van het afscheid na een langdurige inzet als vrijwilliger.

Herinneringskruis 1940/1945

Ingesteld in 1950 als bewijs van erkentelijkheid voor het Rode Kruis-werk, dan wel in de Rode Kruis-geest verricht werk, in de bezettingsperiode (10 mei 1940 tot 5 mei 1945) en de periode van opbouw in Nederland en de Nederlandse koloniën. Kon voor deze laatste ook met gesp 'Indonesië 1945/1950' uitgereikt worden.

Lenie Dwarshuis, Kanselier van het Nederlandse Rode

TEKST: MARLIES VAN DER STEEG

Bij het Rode Kruis werken duizenden vrijwilligers, die zich vele uren onbaatzuchtig inzetten voor onze organisatie, sommigen al tientallen jaren. Van al deze duizenden vrijwilligers, die allemaal erkenning en waardering verdienen, zijn er in de afgelopen 100 jaar enkele duizenden in aanmerking gekomen voor een Rode Kruis-onderscheiding. Wanneer word je als vrijwilliger onderscheiden? En wie zijn daarbij betrokken? We stellen graag ‘de hoeder van het onderscheidingenbeleid’ aan je voor: Lenie Dwarshuis, kanselier van het Nederlandse Rode Kruis.

Lenie Dwarshuis begon haar loopbaan bij het Rode Kruis in 1986, toen ze als vrijwilliger bij de afdeling Leidschendam het Jeugd Rode Kruis aldaar oprichtte. Enkele jaren later werd ze gevraagd om zitting te nemen in het toenmalige Kringbestuur van de provincie Zuid-Holland. In 1994 maakte ze de overstap naar het dagelijks bestuur van het Rode Kruis, waar ze ook de belangen van de jeugd behartigde. “Net als nu, was het ook toen essentieel voor het voortbestaan van onze vereniging, om jongeren aan ons te binden en hen vast te houden. Dat leverde toen veel op jongeren gerichte activiteiten op.”

In het bestuur zat ook oud-minister Til Gardeniers, die Lenie in 2002 benaderde voor de functie van Kanselier. “Mijn termijn als bestuurslid zat er bijna op en ik wilde heel graag bij het Rode Kruis betrokken blijven, dus ik greep deze kans met beide handen aan”. Daarmee begon ze

aan een eervolle en verantwoordelijke taak: het beschermen van het onderscheidingenbeleid van het Nederlandse Rode Kruis. Ze zorgde voor een correcte uitvoering van het onderscheidingenbeleid, zoals dat door het Verenigingsbestuur wordt vastgesteld. Wat dit precies betekent? “Ik vind het in ieder geval heel belangrijk dat een onderscheiding van het Nederlandse Rode Kruis uniek blijft. We moeten niet te makkelijk zijn met onze onderscheidingen, want hoe trots ben je nog op je medaille als bijna iedereen er één krijgt?”

Wanneer word je als vrijwilliger onderscheiden?

Het decoreren van een vrijwilliger met een Rode Kruis-onderscheiding komt via een aantal stappen tot stand. Over het algemeen initieert een afdelings- of districtsbestuur een onderscheidingaanvraag. In deze aanvraag vult het bestuur de objectieve criteria in (hoe lang is de vrijwilliger al werkzaam voor ons, welke functie(s) bekleedt hij of zij en welke functies waren dat in het verleden) en de subjectieve criteria. Het afdelings- of districtsbestuur moet met een gedegen motivatie komen, waarin wordt beschreven wat de ‘aspirant-decorandus’ heeft gedaan om een onderscheiding te verdienen. Vaak gaat het dan om buitengewone taken die de vrijwilliger heeft vervuld zonder dat die bij haar of zijn ‘job description’ horen, of een meerwaarde die de vrijwilliger heeft gehad voor de organisatie buiten de eigen afdeling, het eigen district, of zelfs buiten het Rode Kruis.

De aanvraag wordt – voorzien van een advies van het districtsbestuur – naar het Hoofd Vrijwilligersmanagement gestuurd. Die neemt alles door en brengt een préadvies uit aan Lenie, die zich vervolgens buigt over met name het subjectieve deel van de aanvraag: is dit niet ‘te dun’, moeten er nog zaken worden uitgezocht om tot een weloverwogen oordeel te komen, is de voorgestelde medaille wel die waarvoor de aspirant-decorandus in aanmerking komt, etc. “In het verleden werden bestuurlijke activiteiten hoger gewaardeerd dan uitvoerende activiteiten bij het toekennen van een medaille. Daar ben ik wel alert op geworden, want een bestuurder begint immers niets zonder de inzet van uitvoerende vrijwilligers.”

Hiermee heeft Lenie een bijstelling van de uitvoering van het toekenningenbeleid gerealiseerd. Een andere wijziging die ze graag zou zien, is dat er wat meer een ‘feestje’ wordt gemaakt van het uitreiken van een onderscheiding aan vrijwilligers. “In het verleden werd de Ledenraadvergadering gehouden in de Jaarbeurshallen. Dan zaten we met honderden bestuurders bij elkaar in de Beatrixhal en werd er iemand naar voren geroepen om een onderscheiding in ontvangst te nemen. Niet alleen diegene glunderde, maar ook iedereen in de zaal leefde mee. Dat waren nog eens momenten van trots! We zouden een vorm moeten bedenken om onze onderscheiden vrijwilligers weer landelijk in het zonnetje te zetten.” +

FOTO: ZIEGLER, DEN HAAG (COLLECTIE NEDERLANDSE RODE KRUIS)

Hoe de Prins zijn stempel drukte op het Rode Kruis

TEKST: ERIK MÜLLER

Prins Hendrik

De Koninklijke Voorzitter

Als op 21 februari 1907 de veerboot s.s. 'Berlin' nabij Hoek van Holland vergaat, is dat een scheepsramp die heel Nederland in de ban houdt. De reddingswerkzaamheden nemen vier dagen in beslag en uiteindelijk worden slechts 16 van de 144 passagiers gered. Prins Hendrik, echtgenoot van Koningin Wilhelmina, houdt toezicht bij de reddingswerkzaamheden en gaat zelf meerdere malen met een loodsboot mee de zee op om de situatie in ogenschouw te nemen. Hiermee wordt zijn naam vanaf dat moment verbonden aan het Nederlandse reddings- en eerste hulpwezen.

Voorzitter

Op 7 januari 1909 wordt de Prins benoemd tot voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis. Hij is hiermee het eerste lid van het Koninklijk Huis dat deel uitmaakt van het bestuur. Zijn rol als bestuurder is voor het Nederlandse Rode Kruis in de periode 1909-1934 van grote betekenis. Niet alleen zorgt de Prins voor diverse samenwerkingsverbanden, hij wordt ook het gezicht van het Nederlandse Rode Kruis.

Dit blijkt onder meer door zijn persoonlijke aanwezigheid bij diverse hulpverleningen. De Prins zorgt daarmee voor een groeiende belangstelling voor de uitbreiding van de hulpverleningsorganisatie van het Nederlandse Rode Kruis. Ook zorgt hij voor nauwere samenwerking met de Maltezer en Johanniter Ordes, die in 1913 formeel vastgelegd wordt in een Koninklijk Besluit. Dit alles in een periode van veel nationale rampen: de hulpverlening aan ontheemden tijdens de Eerste Wereldoorlog, de pestepidemie op Java in 1916, de watersnoden van 1916, 1920 en 1926, veenbranden in Drenthe in 1917, tyfus- en griepiepidemieën in 1918/1919 en een vernietigende windhoos in Borculo in 1925. En dan zijn er ook nog de perikelen in het buitenland, waarbij het Nederlandse Rode Kruis hulp verleent: de Balkanoorlogen in 1912-1913, hulpverlening aan

de bevolking van Oostenrijk-Hongarije in 1919-1920 en aan de bevolking van het Wolga-gebied in 1921-1923.

Fondsenwerver

De Prins gebruikt zijn connecties om veel zaken voor het Rode Kruis te bemiddelen. Ook weet hij vele belangrijke donaties binnen te krijgen. Dit levert hem echter ook nog wel eens kritiek op. Sommigen denken dat de donaties aan het Rode Kruis door de Prins gebruikt worden om zijn vermeende schulden te vereffenen. Ten onrechte: de bestuursverslagen van het hoofdbestuur verantwoorden elke gift aan het Rode Kruis, niets van dat geld belandt bij de Prins.

Daarnaast zorgt Prins Hendrik ervoor dat dragers van het Kruis van Verdienste lid kunnen worden van de Koninklijke Vereniging van Draggers van Nederlandse Ridderorden. Het lidmaatschap van deze vereniging wordt door velen begeerd.

Inspectie Hulpposten langs de grote wegen 21 februari 1931 met Prins Hendrik.

Onderscheidingen

Voor zijn optreden tijdens de hulpverlening na de ramp met de 'Berlin' wordt de Prins meerdere malen onderscheiden. En ook voor zijn rol als voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis krijgt hij van verschillende staten en Rode Kruis-verenigingen erkenning.

Als in 1910 de Regeringsmedaille wordt ingesteld, krijgt de Prins deze onderscheiding als eerste vanwege zijn bemoeienissen met het reddings- en eerste hulpwezen in Nederland en vanwege zijn rol bij de oprichting van de Koninklijke Bond voor Reddingwezen en Eerste Hulp bij Ongelukken 'Het Oranje Kruis'.

Het is algemeen bekend dat de Prins een grote interesse heeft voor onderscheidingen. Het is dan ook niet gek dat het voorstel voor eigen Rode Kruis-onderscheidingen juist van hem komt. Na een snelle instelling van de medailles bij Koninklijk Besluit, krijgt de Prins vanwege zijn verdiensten voor het Rode Kruis als eerste het Kruis van Verdienste toegekend.

Het zal echter niet de laatste Nederlandse Rode Kruis-onderscheiding zijn voor de Prins. Ook na de instelling van de Medaille voor 10 jaar trouwe dienst in 1926 krijgt Prins Hendrik deze onderscheiding als eerste.

Huisvester

Sinds 1876 is het hoofdbestuur gehuisvest in het pand Lange Voorhout 6 (het zogenaamde Pageshuis). Als dit in 1911-1912 verbouwd moet worden, maakt de Prins het mogelijk dat het bestuur in die tijd kan vergaderen in Koninklijk Paleis Noordeinde. Wanneer in 1915 door schenking het pand Prinsessegracht 27

betrokken kan worden, bemiddelt de Prins erin dat zijn echtgenote Koningin Wilhelmina dit Pageshuis aan de afdeling Den Haag schenkt.

Overlijden

De laatste jaren van zijn voorzitterschap kampt Prins Hendrik met een slechte gezondheid. Hij heeft reuma die steeds erger wordt en in 1929 krijgt hij voor het eerst hartproblemen. Op 28 juni 1934 krijgt de Prins in zijn kantoor in het Rode Kruis-gebouw een hartinfarct waarvan hij niet meer zal herstellen: enige dagen later, op 3 juli 1934, overlijdt hij aan de gevolgen daarvan.

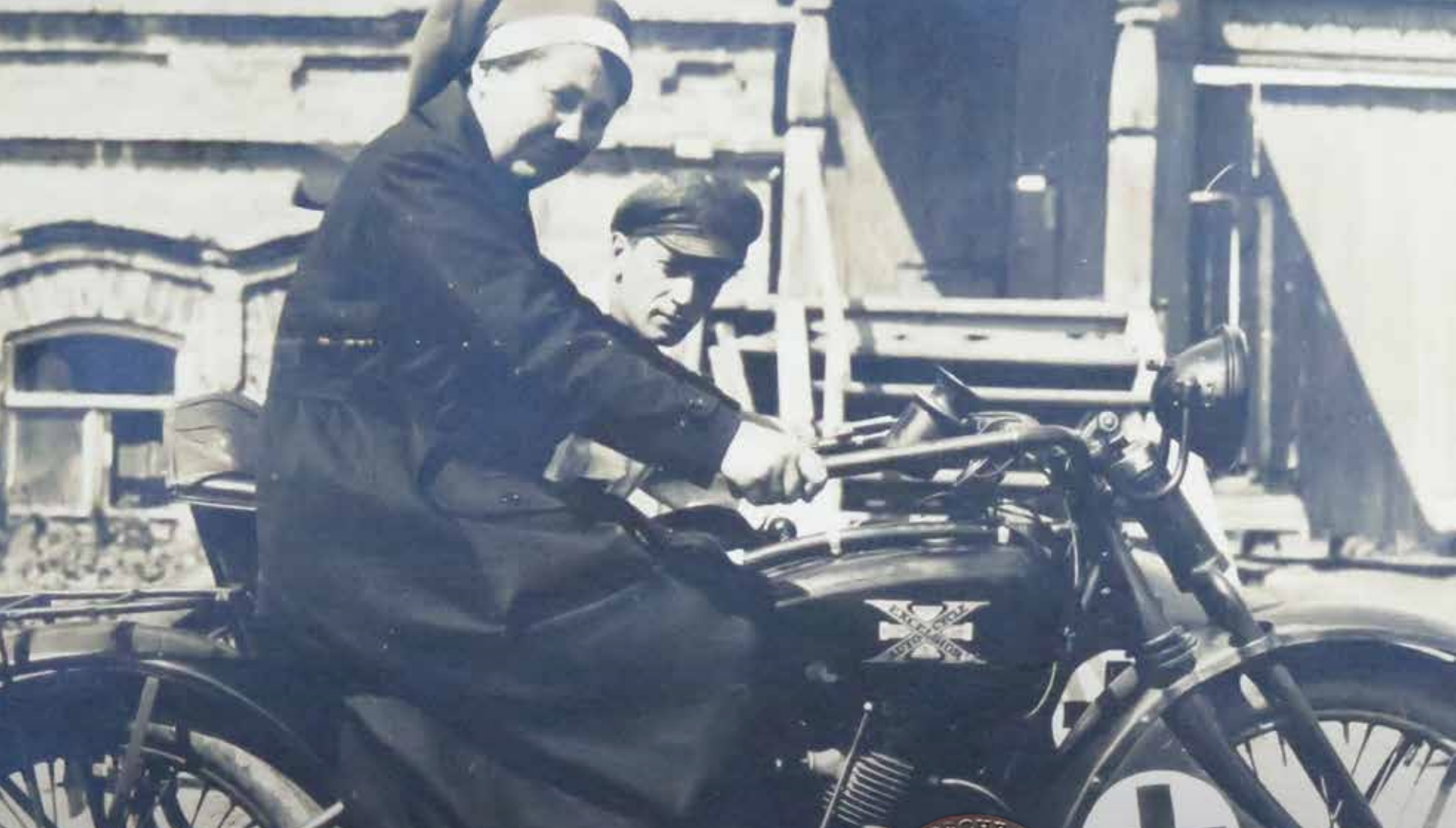
De Prins geloofde niet dat de dood het einde was. De dood was in zijn visie de ingang naar het leven. Daarom was zijn rouwstoet niet in het zwart, maar in het wit. Tijdens de bijzetting in de Nieuwe Kerk te Delft was een grote delegatie van Rode Kruis-bestuursleden en -vrijwilligers aanwezig. +

Het hoofdbestuur bij de ingang van de Nieuwe Kerk in Leiden ter gelegenheid van een kranslegging een jaar na het overlijden van de Prins.

Roode-Kruissoefening onder leiding van Z. K. H. Prins Hendrik

In hitte en ijzige kou

TEKST: MARGOT VAN KOOTEN

Johanna Benthem

Rode Kruis-verpleegster in het Wolga-gebied

In 1921 wordt het Wolga-gebied in Rusland getroffen door een grote hongersnood, die miljoenen mensen het leven zal kosten. De oorzaak van deze misère ligt in het onstabiele politieke klimaat dat het land na de Russische Revolutie van 1917 kenmerkt. De daaropvolgende mislukte graanoogst in 1921 maakt dat vooral het gebied rond de stad Samara te kampen krijgt met een ongekende ramp.

Onder leiding van de Zweed Nansen wordt een internationale hulpactie op touw gezet. Het Nederlandse Nansen Comité zamelt in samenwerking met het Nederlandse Rode Kruis geld en kleding in voor verspreiding in het hongergebied. In overleg met een Zweedse generaal besluit het Rode Kruis in 1922 ook twee verpleegsters te sturen. Zuster Johanna Benthem is de eerste die wordt gevraagd om mee te gaan – een logische keuze aangezien zij al eerder enkele jaren als verpleegster in Rusland heeft gewerkt. Zuster Frida Fesell, die in Rusland heeft gewoond, zal met haar meegaan. Dat het Rode Kruis doorgewinterde zusters naar het gebied stuurt is geen toeval, maar pure noodzaak: eenmaal in Pestrafka zullen zij grotendeels alleen en vrijwel afgesloten van de buitenwereld een hospitaal moeten runnen.

Reis naar Pestrafka

In drie bewaard gebleven schriftjes beschrijft Johanna haar missie in het rampgebied. Na een uitgebreide voorbereiding, waarbij de uitrusting vooral is berekend op het tegengaan van “het ongedierte dat in Rusland zoo welig tiert”, kan op 4 juni de lange reis naar het stadje Pestrafka, dat ver afgezonderd van Samara ligt, beginnen. Het weerzien met Rusland is een feest der herkenning, maar “het onzekere dat ons wachtte, stemde ons onrustig.” Niet voor niets, want de ellende in Rusland wordt al snel zichtbaar door het toenemende aantal vluchtelingen, de grote tekorten en het

Johanna Benthem picknickend met ‘haar’ kinderen.

verval. De portrettengalerij in de eens zo majestueuze Hermitage bijvoorbeeld, is doorboord met kogels: “Zij schenen als schietschijf te zijn gebruikt in den eersten tijd der revolutie, toen in het paleis danspartijen en drinkgelagen werden gehouden.” Om over de inflatie maar niet te spreken: afgeladen kruiwagens met geld zijn nauwelijks genoeg om een brood te kopen.

Eenmaal aangekomen in het “rattenbolwerk” Samara heeft Johanna enige dagen om kennis te maken met de Zweedse missie en om een bezoek te brengen aan het Hongermuseum. Daar staat onder andere een kast met 56 soorten zogenaamd Ersatzbrood. Erg voedzaam en lekker zal het niet zijn geweest met ingrediënten als gemalen hout en beenderen, leemklompen en koemest. De daar aanwezige

foto's zijn misschien nog wel schokkender: er zijn er van "de lijken van verhongerde kinderen, met armen en beenen in de hoogte, als afgeslachte konijntjes" en van onbegraven lijken. Niet voor niets verzucht Johanna: "Al deze indrukken hadden me zeer vermoeid en teneergeslagen." Lang kan ze er niet bij stilstaan, het werk in Pestrafka wacht.

In de laatste etappe van de reis maakt het gezelschap nog een tussenstop bij een nonnenklooster, waar Johanna zich verbaast "dat zooveel nonnen een baby in haar slaapkamer hadden." De oorzaak laat zich niet moeilijk raden, wanneer ze hieraan toevoegt: "De kozakken waren 1,5 jaar geleden langs het klooster getrokken en hadden de nonnen dit aangedaan." Na een overnachting tussen de wandluizen, reist ze door zwermen van sprinkhanen "met de lengte van een musch" voordat ze de eindbestemming bereikt.

Aan de slag

In Pestrafka krijgen de dames een voormalig cholera-ziekenhuis toegewezen dat wemelt van de ratten, muizen en wandluizen. Tijd om de handen uit de mouwen te steken en volgens oer-Hollandse zindelijkheid het ziekenhuis in te richten. Samen met een aantal dorpsbewoners gaan ze aan de slag: boenen, repareren, zemen, muren witten en gordijnen ophangen. Het resultaat is verbluffend: "ons geheel dienstpersoneel [vond] alles zoo helder en schoon, dat volgens hun zeggen, hun oogen er pijn van deden." Nadat het ziekenhuis is ontsmet met cyaankali, kan het officieel open. De eerste patiënten melden zich al snel en naast dat hun wonden worden verzorgd, krijgen ook andere zaken aandacht, zoals: "de levende have op hun hoofden, blijkbaar beschouwden ze de luizen in den haardos als een natuurlijk attribuut van den mensch." Iedere dag melden zich meer patiënten in het hospitaal en alsof Johanna het nog niet druk genoeg heeft, besluit ze na het zien van de erbarmelijke toestanden in het plaatselijke kindertehuis, zelf een kindertehuis te openen – een droom die ze op 12 september

verwezenlijkt met de opname van 42 kinderen. Intussen richt ze zich op het toenemend aantal malaria-patiënten en om de babysterfte tegen te gaan, krijgen aanstaande moeders extra verzorging. Daarnaast blaast ze het onderwijs weer nieuw leven in, door zowel de lagere school als het voortgezet onderwijs op gang te helpen.

Met haar team werkt Johanna als een geoliede machine, maar naarmate de herfst aanbreekt, moet ze zich ook voorbereiden op de winter, waarin het -40 graden kan worden en de steppe onbegaanbaarder wordt. Ze legt voorraden voedsel, kleding en brandstof aan. Ze koopt een koe om de meest kwetsbare patiënten van melk te voorzien en weet net voor de winter nog 110 witte kolen op de kop te tikken: natuurlijk voor de echt Hollandse zuurkool.

Ondanks het strenge winterweer ontkomt Johanna er niet aan om af en toe met haar chauffeur in haar paardenkarretje over de steppe naar Samara te galopperen, sneeuwstormen en bittere kou trotserend. Als ze kerstinkopen doet, schrikt ze zich een ongeluk van de prijzen, die "niet zouden misstaan als posten op de begroting der jaarlijksche uitgaven van een klein land". Ze voegt er echter aan toe: "Gelukkig waren wij multi-roebel millionnaires", dus ze shopt erop los: gekleurd papier, engelenhaar, kaarsenhouders, kaarsen en een gouden horlogearmband voor Frida, "die slechts 45.000.000 roebel kostte". Bepakt en bezakt vertrekt ze de volgende dag weer richting haar ziekenhuis, terwijl de kerstboom achter de slee hangt en er ook nog een half schaap meegaat.

Eenmaal moet ze het opnemen tegen een troep hongerige wolven. Nagejaagd door de meute valt een van de paarden ten prooi, maar wanneer de wolven hun aandacht op Johanna hebben gevestigd, haalt ze haar revolver tevoorschijn "en het gelukte boven mijn verwachting reeds spoedig twee van de drie zoodanig te treffen, dat ze achterbleven; de derde werd kort daarna zelfs geheel raak getroffen." De dode wolf gaat als souvenir mee naar huis.

Onderscheiding

Voor haar levensreddende werk wordt Johanna Benthem na terugkomst in Nederland op 9 november 1923 onderscheiden met het door haar zo verdiende Kruis van Verdienste.

Langzaam treedt eind april eindelijk de dooi in en als een maand later de modder grotendeels is opgedroogd, is het in razend tempo zomer. En bij "aanvang juni lag daar dan het uitgestrekte land als een lusthof." Na drie weken is er van dit lusthof al niets meer over en ligt de steppe er weer uitgedroogd bij. En met de temperatuur neemt ook de hoeveelheid ongedierte weer toe.

Wanneer uit Nederland de zakken met zaairogge aankomen, valt het besluit om na de oogst terug te keren naar Nederland. Een capabele Duits-Russische arts zal het ziekenhuis overnemen, terwijl de kinderen uit het tehuis bij familie en kennissen worden ondergebracht.

Als in augustus de dag van vertrek aanbreekt, heeft Johanna het er duidelijk zwaar mee: "Het was moeilijk me goed te houden, toen ik al die mensen voor het laatst zag en scheiden moest van allen, die we voor den hongerdood en veel andere ellende hadden kunnen behoeden. (...) Ik was veel van de dorps-Russen gaan houden." +

In het ziekenhuis ontfermt Johanna Benthem zich over een uitgehongerd kindje.

De missies van een dokter

TEKST: MARGOT VAN KOOTEN

Henri van Dijk

Arts aan meerdere fronten

Als voorvechter van bloedtransfusies stond de Rotterdamse arts Henri van Dijk aan de basis van de oprichting van de Nederlandse Bloedtransfusiedienst in 1930. Het Rotterdamse Nieuwsblad noemt hem in 1931 'de ziel van deze dienst', een dienst die hij onder de vlag van het Nederlandse Rode Kruis vanuit Rotterdam in razend tempo wist uit te bouwen naar vele andere steden in het land. Onvermoeibaar propageert hij het onderwerp in de media en zamelt geld in door voetbalwedstrijden tussen Sparta en Feijenoord te organiseren. Dit jaarlijkse evenement leverde de dienst gemiddeld 3.500 gulden op – een niet onaanzienlijk bedrag voor die tijd.

Niet alleen de Bloedtransfusiedienst ging hem aan het hart. Al eerder was hij benoemd tot Commandant van de Rotterdamse Transportcolonne en maakte hij deel uit van het afdelingsbestuur. Ook kon hij een tweetal Rode Kruis-missies op zijn CV schrijven. Deze missies zijn mooie voorbeelden van de daden die deze Rode Kreuzer in hart en nieren onder barre en gevaarlijke omstandigheden uitvoerde.

Pestambulance

“Rattenbeenderen bijna levensgroot”, “Gekleefde bamboe waarin rattencadavers” – het zijn onderschriften uit een fotoboek dat zich in het archief van het verenigingskantoor in Den Haag bevindt. Het dikke boek is een prachtig beeldverslag van de werkzaamheden van één van de vier ambulances die het Nederlandse Rode Kruis in juni 1914 naar Java stuurde om de pestepidemie te bestrijden. Het boek is thematisch opgesteld en begint met foto's van de oorzaak van de ziekte: de ratten. Ze krioelen door de bamboebuizen, waar de Javaanse bevolking haar huizen van bouwt. In de volgende serie foto's is dan ook te zien dat de pesthuizen in brand staan, een noodzakelijke maatregel om verdere besmetting te voorkomen.

“Laat mij gaan naar die stad, waar tot nu toe niemand vrijwillig is heengegaan.”

Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog wekken de pestlijders in de kolonie veel sympathie op onder de Nederlandse bevolking. De inzameling van het Nederlandse Rode Kruis, in samenwerking met de Vereniging van Ambtenaren bij Binnenlands Bestuur in Nederlands-Indië, leidt tot een recordbedrag. Het geld biedt de mogelijkheid om maar liefst vier ambulances uit te zenden, voorzien van het meest moderne materieel, zoals een mobiele ontsmettingsoven – een ongekennde luxe. Per ambulance zullen er ook drie verpleegsters meegaan, die onder leiding van een arts een jaar lang medische hulp zullen verlenen. Een van deze artsen is de jonge en ambitieuze dokter Henri van Dijk. Slechts twee jaar eerder is hij bevorderd tot arts, om nu zijn vuurdoop te krijgen als gouvernements-geneesheer en leider van de tweede ambulance. De missie is niet zonder gevaar, want de kans op besmetting is groot: zo overlijdt een van de zusters tijdens de missie aan de pest.

Vertrouwen

Ondanks de grote cultuur- en taalbarrière, wint het ambulance-personeel stukje bij beetje het vertrouwen van de Javanen: “In 't begin vluchtte alles wat lopen kon weg, als onze auto kwam. Nu staan de kinderen te dansen, als ze de auto horen en schreeuwen een woord, wat “hoerah” moet voorstellen.” Ook de foto's in het boek tonen dat de bevolking de medewerkers

Henri van Dijk gaat met de kinderen naar de bioscoop.

van de ambulance in haar hart sluit. Gedwee laten de Javanen zich onderzoeken, vaccineren en verzorgen. Vooral de kinderen gaan graag met de zusters en Van Dijk op de foto. Zo is er een foto van een auto vol met kinderen die samen met de dokter naar de bioscoop in Malang gaan: “Wat hebben die kinderen daar genoten! Eén maar, was er al eens in Malang geweest. De anderen nog nooit en ’s avonds was het hier een gebabbel van wat ben je me!”

Het is niet een en al vrolijkheid in de ambulance; schrijnend zijn de foto’s van een jong meisje dat de ambulance is binnengebracht met een relatief kleine buil op haar bovenlip, “huidpest 1^e dag”, staat eronder. Het ziekteverloop wordt in enkele foto’s weergegeven, waarop is te zien hoe snel en hoe dodelijk de ziekte is. Op de laatste foto is het gezicht van het meisje onherkenbaar geworden, “7^e dag, dag van sterven” staat erbij geschreven.

Een jaar lang werken de ambulances met volle overgave op Java, om in augustus 1915 naar Nederland terug te keren. En niet zonder succes, het Bataviaasch Nieuwsblad meldt dat het aantal pestgevallen danig is teruggelopen. Ook voor Van Dijk persoonlijk is de missie een succes. Na zijn terugkeer in Nederland hangt de medische wereld aan zijn lippen over zijn wetenschappelijke resultaten, waarmee hij de basis legt voor de bloedtransfusie.

Ambulance in de Balkan

Bij Van Dijks terugkeer uit Java is de Eerste Wereldoorlog in volle gang. Europa staat in brand en hoewel Nederland een neutrale positie heeft in deze oorlog, meldt Van Dijk zich als vrijwilliger voor de leiding van een ambulance in het Balkangebied. Via een feuilleton van het NRC doet Van Dijk verslag van zijn werkzaamheden, een missie die door financiering van het Nederlands Comité van het Servische Rode Kruis wordt bekostigd.

In oktober 1916 vertrekt hij naar Saloniki, waar het hem nog de nodige overredingskracht kost om naar het front bij Monastir te mogen vertrekken. De stad ligt zwaar onder vuur en de weerstand tegen Van Dijks verzoek is groot: “Een Hollandsche missie naar ’t front! Ridicule!” Van Dijk laat zich niet afschepen: “Dat ’t gevaarlijk zou kunnen zijn, wisten wij vooraf. (...) Laat mij gaan naar die stad, waar tot nu toe niemand vrijwillig is heengegaan. Weigert u alléén om ’t gevaar, dan beschouw ik dat als een klap in ’t gezicht van ons Hollanders.” Ook de Nederlandse verpleegsters moeten niet worden onderschat en Van Dijk roemt hun onverschrokkenheid: “Het moet in Monastir al heel gevaarlijk zijn, als ’t erger is dan in ons Indië, waar één van onze zusters longpest verpleegd heeft.” Het werpt zijn vruchten af, want kort daarna krijgt hij toestemming om te vertrekken.

Onderscheiding

Op 19 april 1932 ontvangt Henri van Dijk het Kruis van Verdienste.

Koelbloedig in de vuurlinie

Enemaal in Monastir neemt Van Dijk de leiding van een Frans ziekenhuis over, dat er erbarmelijk bij ligt: “De bedden waren tot en met de matrassen doortrokken van urine, ontlasting en etter. De schimmel tierde welig tusschen het ijzer van de ledikanten en de stroozakken. De patiënten, die letterlijk lagen in den etter, waren in verscheidene dagen niet verbonden. Bijna allen zaten ze van onder tot boven onder de luizen, de vlooiën en de in den Balkan zoo bekende wandluizen.” De Nederlandse zusters gaan volgens Nederlandse zedelijkheid aan het werk, zonder zich wat van overvliegende granaten aan te trekken en “lieten er geen oogenblik hun opgewektheid door bederven. Zij verbonden rustig voort, wasschten de patiënten, legden den thermometer aan en maalden niet om de explosies.” Als het zelfs Van Dijk te gortig wordt, verplaatst hij zijn patiënten naar het souterrain. Al snel behoort een helm tot de standaarduitrusting van de zusters en na het vallen van de eerste gasbom wordt daar een gasmasker aan toegevoegd. Nadat de laatste Franse arts zijn hospitaal opdoekt, zijn de Nederlanders de enige nog overgebleven medici. Ze laten zich niet weggagen en gaan onverstoort verder met hun werk. Van Dijks moed zakt hem pas in de schoenen als hij de eerste slachtoffers van een Duitse gifgasaanval in zijn hospitaal krijgt. Hier valt niets tegen te beginnen en het is een komen van nieuwe patiënten en gaan van overledenen. Talloze granaten vliegen over en weer naar de loopgraven van de Bulgaren en Duitsers, “De zusters werden nerveus van al dat “geschuif” door de lucht.”

Hoe gevaarlijk het werk is blijkt wel als Van Dijk staat te opereren tijdens hevige beschietingen: “Siiiiist... boem! Het heele huis dreunt, de ramen rinkelen. “Dat is bij ons ingeslagen”– denken we, terwijl we elkaar aankijken. Maar we leven nog. Ik narcotiseer. M’n oppasser komt aangelopen: “De vroegere nonnenslaapkamer in ons huis is verwoest door een granaat!” Wij blijven bij de operatietafel. Ik stuur mijn oppasser om naar de overige zusters en patiënten om te zien. De assisteerende zusters bij de beenamputatie geven geen kik, staan kalm aan hun werk. De een houdt het been vast, de ander geeft de instrumenten aan, de derde helpt bij de wond. Ik geef narcose. De oppasser komt terug: niemand gewond – als door een wonder. (...) Na afloop bleek het dak vernield, het plafond van de vroegere nonnenzaal eveneens, waar ’t beddengoed in flarden gescheurd was, de dikke stangen boven de ledikanten in kleine stukken geslagen, en de granaatscherven lagen tot op de hoofdkussens.”

De situatie in de stad is onhoudbaar, Van Dijk wordt er moedeloos van: “Soms werden de gewonden, die de Fransche brancadiers ons aanvoerden, in de straten op de brancards door nieuwe granaatscherven gedood. En vreselijk waren de wonden. (...) Hoe vaak ’t lichaam opengereten, dat ’t hart bloot lag.”

En terwijl er nog zoveel werk te doen is, is daar in mei 1917 ineens een telegram uit Amsterdam: het geld is op. Er zit niets anders op dan dat Van Dijk het werk overdraagt aan de Franse militaire artsen en de terugreis aanvaardt.

Voor hun werk ontvangen Van Dijk en de verpleegsters van de Servische regering een medaille voor dapperheid – iets wat vrouwen nog nooit eerder hebben ontvangen. De Fransen eren hen vervolgens nog met het Croix de Guerre en het Legioen van Eer. Henri van Dijk mag daar in de loop der jaren nog enkele onderscheidingen van het Rode Kruis aan toevoegen. +

Baron van Tuyll van Serooskerken met zijn echtgenote Lucile Agnes op Slot Zuylen.

Een bemiddelaar pur sang

TEKST: TON TIELEN

Baron van Tuyll van Serooskerken bij zijn afscheid in 1958.

Baron van Tuyll van Serooskerken

Bestuurder in hart en nieren

Frederik Christiaan Constantijn baron van Tuyll van Serooskerken (1886-1958), afkomstig uit een van de oudste adellijke Nederlandse families, volgt in Wageningen de opleiding tot landbouwkundig ingenieur. Hij treedt echter in de voetsporen van zijn voorouders en wordt bestuurder, eerst secretaris van kleine gemeenten, daarna burgemeester van onder andere Zuilen. Hij doet in 1934 zijn intrede in het hoofdbestuur van Het Rode Kruis als afgevaardigde van de Johanniter orde. De Johanniter orde werd in Nederland in 1909 heropgericht door Prins Hendrik, ter ere van de geboorte van zijn dochter Juliana. In Nederland ontwikkelde de orde zich tot een hulpverleningsorganisatie. De orde had haar hoofdkantoor in het pand van het Rode Kruis op de Prinsessegracht 27. Over en weer deelden Rode Kruis en Orde bestuursleden.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog geeft Van Tuyll van Serooskerken regelmatig blijk van zijn bezwaren tegen maatregelen die door de bezetter aan het Rode Kruis worden opgedrongen, zoals de oprichting van de Zeereddingsdienst. Als blijkt dat er slecht naar hem geluisterd wordt, blijft hij steeds vaker weg bij de vergaderingen van het Dagelijks Bestuur. Hij geeft zijn zetel echter niet op, uit vrees dat er dan een N.S.B.'er in zijn plaats benoemd zal worden. In 1947 volgt zijn benoeming tot eerste ondervoorzitter van het Nederlandse Rode Kruis. Op 5 november 1948 wordt hij benoemd tot voorzitter, nadat Prinses Juliana in datzelfde jaar als voorzitter is afgetreden vanwege haar kroning tot Koningin.

Als voorzitter van het hoofdbestuur van het Nederlandsche Rode Kruis wordt hij in het bijzonder gewaardeerd door de prettige sfeer die hij om zich heen weet te scheppen. Toch is hij een bestuurder op afstand. Hij wordt veelal per brief op de hoogte gehouden van alle belangrijke zaken, maar vraagt slechts af en toe nadere informatie en nog minder vaak grijpt hij in. Wel is hij een geboren bemiddelaar.

Onderscheiding

Baron van Tuyll van Serooskerken ontvangt op 30 april 1937 voor zijn werk voor het Rode Kruis het Kruis van Verdienste.

Hij beschouwt het als zijn taak tegengestelde standpunten zó tot elkaar te brengen, dat samenwerking kan worden bereikt.

Gedwongen door ziekte moet Van Tuyll van Serooskerken aan het eind van 1957 aftreden als voorzitter. Dankzij de Koninklijke benoeming tot erelid van het Nederlandse Rode Kruis, waarvan minister-president dr. Willem Drees op de buitengewone vergadering van het hoofdbestuur de dato 16 januari 1958 melding maakt, wordt de persoonlijke band tussen de afgetreden voorzitter en het Rode Kruis niet afgebroken. Tot aan zijn te vroege dood op 3 juli 1958 blijft hij zich interesseren voor het werk van het Rode Kruis. +

Ingenieur in oorlogsgebied

TEKST: MARGOT VAN KOOTEN

J.J.W. de Vries

De Rode Kruis-missie naar Abessinië

De frustratie over het eigen (minimale) koloniale gebied enerzijds en wraak voor een eerdere mislukte oorlog in het gebied anderzijds, maken dat de Italiaanse dictator Mussolini in 1935 besluit tot de inval van Abessinië – het huidige Ethiopië. Het bravourestukje van de Italianen moet leiden tot expansie van het Italiaanse Rijk met een nieuwe kolonie. Het primitieve Ethiopisch leger, dat het moderne Italiaanse leger grotendeels met niet meer dan speren te lijf gaat, is geen partij. Wat voor de Italianen eigenlijk al een gelopen race is, betekent voor de Abessiniërs een bloedbad.

De kranten besteden ruim aandacht aan de oorlog en de noodzaak om hulp te verlenen. Het Britse Rode Kruis heeft al een ambulance uitgezonden en geeft aan dat de toestand op het slagveld “alle beschrijving te boven gaat”. De Abessiniërs zijn kansloos in hun strijd tegen de Italianen en eenmaal gewond op het slagveld lopen de soldaten het gevaar ten prooi te vallen aan hongerige hyena's, jakhalzen en andere wilde dieren.

Het Hoofdcomité van het Nederlandse Rode Kruis wil ook een ambulance naar het oorlogsgebied sturen en zet in allerijl een inzamelingsactie op touw. Eind oktober 1935 is er genoeg geld binnengehaald om een missie naar het oorlogsgebied te sturen.

Op 3 december vertrekt de *Kota Radja* vanuit Rotterdam naar het Afrikaanse land, met aan boord de Nederlandse ambulance onder leiding van Dr. Winckel. Onder hen bevindt zich ingenieur J.J.W. de Vries. De Vries heeft ervaring met het land, waar hij zich enkele jaren heeft beziggehouden met wegenprojecten. Hij kent de cultuur, het volk, spreekt de taal en, niet onbelangrijk, hij kent de Negus (koning), die hem voor zijn eerdere werkzaamheden zelfs een onderscheiding heeft gegeven. Niet voor niets heeft Het Nederlandse Rode Kruis hem dan ook gevraagd om met de missie mee te gaan.

Onderscheidingen

Alle leden van de ambulance ontvangen de Medaille van het Rode Kruis, met een zilveren gesp met het opschrift ‘Ethiopië 1935/36’.

Met de karavaan door de modder

Net voor kerst komt de ambulance in Addis Abeba aan, een stad die volgens De Vries “met zijn uit hout opgetrokken huizen, afgedekt met gegolfd plaatijzer, nog steeds doet denken aan een mijnwerkers-plaatsje uit een of andere Far-West film.” Nee, dan hebben de leden van de ambulance het een stuk luxer. Terwijl De Vries zich stort op de administratie en logistiek om de ambulances het land in te krijgen, krijgen de leden van de ambulance als verblijf een voormalig Italiaans ziekenhuis toegewezen: “Zelden werd een troepen hospitaal met groter luxe gebouwd. Marmeren gangen en trappen, de mooiste ingebouwde waschtafels. De chef-arts slaapt in een verguld bed, de mindere goden in verzilverde slaapsteden.”

Dr. Winckel en De Vries besluiten de ambulance op te delen in twee teams, waarbij het basiskamp in Dessié zal worden ingericht. Daarvandaan zal een ambulance naar Quoram vertrekken om met het Britse Rode Kruis de soldaten aan het front te verzorgen. Alle 700 kisten en balen met ambulancemateriaal worden opengebrouwen en opgedeeld, “geen kleinigheid”, zoals De Vries zelf aangeeft. Het kost hem krap twee weken om alles te regelen, waarna beide gigantische karavanen, die gezamenlijk uit 324 muilieren bestaan, op pad kunnen gaan. Drie dagen na het vertrek van de karavanen volgen De Vries en Dr. Winckel in vrachtwagens dezelfde weg.

Ir. De Vries (tweede van links) bij een afscheidslunch op het hoofdgebouw van het Rode Kruis in december 1935.

De reis naar Dessié wordt afgelegd over gevaarlijke en soms ondergelopen wegen “terwijl ons eerste overlijdensbericht in Addis Abeba de ronde deed”.

Het is behoorlijk afzien, maar na een zware tocht door de regen en de blubber kan de ambulance zich na drie weken dan toch nabij Dessié installeren. Dit betekent niet dat de grootste moeilijkheden achter de rug zijn. De Italiaanse bommenwerpers vliegen af en aan en strooien nietsontziend hun bommenregens over het Ethiopische landschap uit, waarbij ook het Rode Kruis het moet ontgelden. Al eerder is het Zweedse Rode Kruis van de kaart geveegd en ook de Britten liggen onder vuur. De Negus heeft zijn hoofdkwartier in Dessié, wat de stad een populair doelwit voor de Italianen maakt. Niet voor niets wordt het basiskamp van de Nederlandse ambulance, gelegen op het terrein van Franse paters op enkele kilometers afstand van Dessié, met de nodige voorzorgsmaatregelen ingericht. De Vries’ organiserend talent komt hierbij wederom goed van pas. In een mum van tijd zijn er loopgraven gegraven, die de brandbare stoffen en het personeel moeten beschermen. En hier blijft het niet bij: De Vries laat schuilholten uithakken in de rotswanden, metersgrote Rode Kruisvlaggen maken die de herkenbaarheid vanuit de lucht moeten vergroten, en ontruimingsoefeningen uitvoeren. Dat laatste lijkt in eerste instantie niet echt te werken, want bij de eerste grote luchtaanval “bleef iedereen het schouwspel aangapen als gold het een feestelijk vuurwerkje, terwijl loopgraven en onderkomen vergeten waren.”

Doorlopend gevaar

In de polikliniek te Dessié wordt continue geopereerd en verbonden – werk dat de artsen alleen onderbreken om hun toevlucht te zoeken in de schuilholten tijdens de Italiaanse bombardementen. Ook bij de voorposten die zich begin maart in Quoram hebben gevestigd, vindt het werk onder hachelijke omstandigheden plaats. Gedurende vijf weken werken de artsen in een speciale grot, waar dagelijks tot zo’n 150 gewonden worden verpleegd. Voortdurende bombardementen en ook plunderingen bemoeilijken het werk in een gebied dat in opstand is.

Als dan begin april de communicatie compleet stilvalt en het front van de Ethiopiërs is ingestort, moet de moeilijke beslissing worden genomen om te blijven, wat “gelijk stond met een poging tot zelfmoord” of om terug te trekken. De situatie in de stad is steeds onhoudbaar geworden. De Vries: “Ik maakte een volledige exodus van de bevolking mede, meevoerend have en goed en onderkomen.” Net voordat de Italianen Dessié bezetten op 14 april, is de knoop doorgemaakt om te evacueren naar Addis Abeba, waarbij de hele ambulance-uitrusting bij de Franse paters wordt achtergelaten. Vanuit Nederland komt het bericht de aftocht te blazen en de terugkeer naar Nederland te aanvaarden. Veilig en wel komen de artsen op 19 mei op Nederlandse bodem aan. De Vries verzucht achteraf: “Het mag een wonder heeten, dat ondanks de uitgebreide voorzorgsmaatregelen de Nederlandsche Ambulance geen mensenlevens te betreuren had.” +

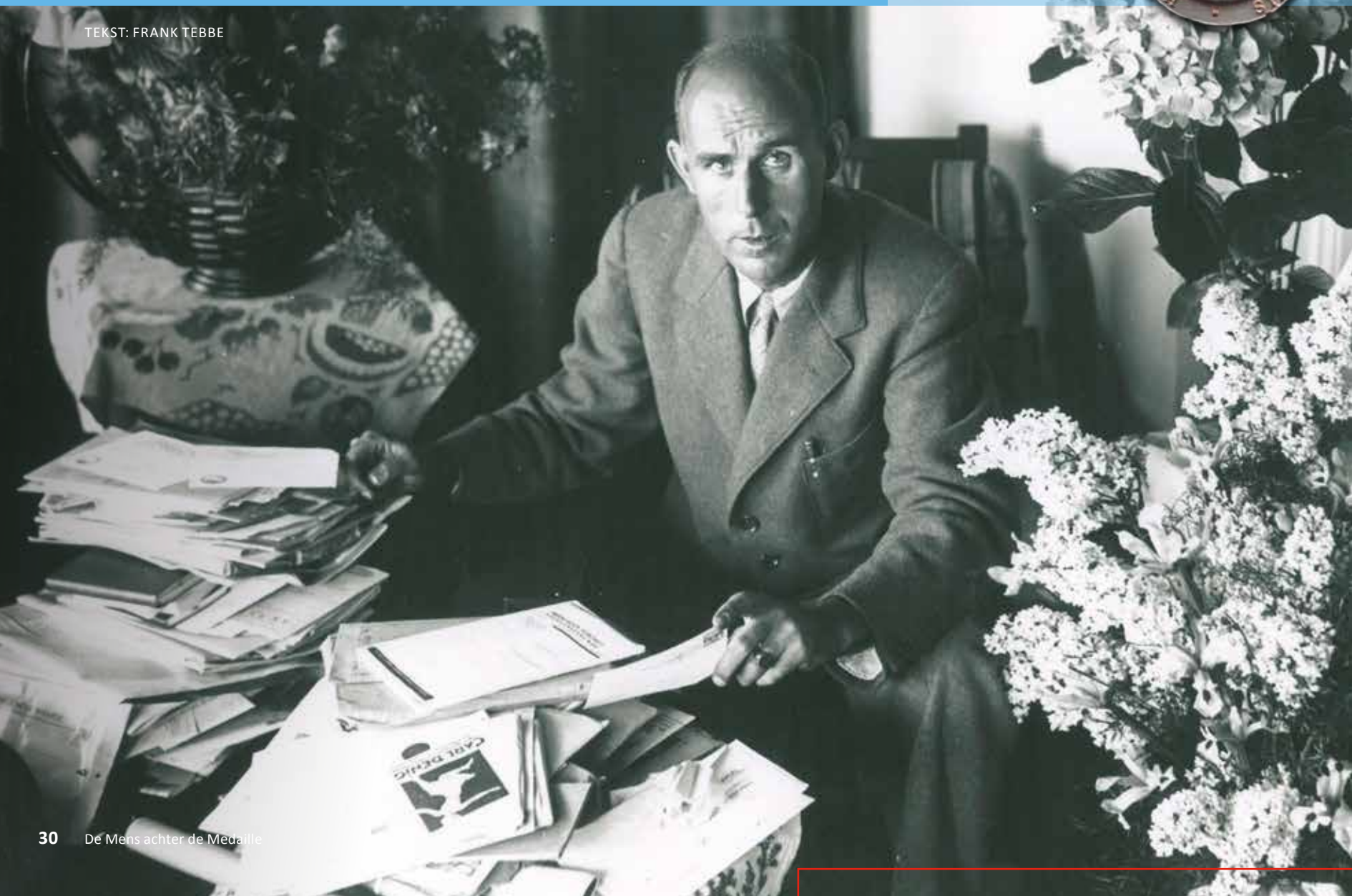

Ir. De Vries (derde van rechts) voor vertrek naar Abessinië.

Tusschen bommen en roovers

TEKST: FRANK TEBBE

Jaap van der Does

Hulpverlening tussen granaatinslagen in het verre Ethiopië – en in eigen land

In de namiddag van 3 december 1935 gaat in Rotterdam een Rode Kruis-team aan boord van het vrachtschip *Kota Radja*. Doel: hulp verlenen aan oorlogsgewonden in Ethiopië, dat dan nog Abessinië heet. In het team van artsen en verpleegkundigen zit ook dr. Jaap van der Does, chirurg. Uitgezwaaid door Prinses Juliana zet de *Kota Radja* koers naar het oorlogsgebied. Het Italiaanse leger is in oktober 1935 het Ethiopische keizerrijk binnengevallen, omdat de Italiaanse leider Mussolini zijn koloniale rijk wil vergroten. Het Nederlandse team gaat het kersvers opgerichte Ethiopische Rode Kruis ondersteunen bij de hulpverlening.

Eenmaal aangekomen in Ethiopië, vertrekt Jaap van der Does met zijn team en een karavaan van 105 ezels naar Quoram, een stad ten noorden van de hoofdstad Addis Abeba. Een barre tocht met veel, heel veel regen en beschietingen door de Italiaanse luchtmacht. Terwijl ze nog onderweg zijn, kan het team van Van der Does al hard aan de slag. Hun kampement wordt halverwege de tocht overspoeld met gewonden, slachtoffers van een aanval met een mosterdgasachtig middel. Er zijn zoveel mensen met brandwonden en er moeten zoveel verbandgazen met tannine aangelegd worden, dat Van der Does en zijn collega's een nieuwe methode bedenken: ze spuiten de tannine met een geïmproviseerde verstuiver op het gaas, waardoor ze veel sneller de slachtoffers kunnen helpen.

Het ziekenhuis in de grot

Jaap van der Does bereikt Quoram op 22 februari 1936. Van de 105 ezels zijn er dan nog 20 over. In een grot begint hij met de opbouw van een noodhospitaal. "In de verste hoek, het rustigste plekje, is de operatiekamer, afgeschoten met kisten van de volgende afdeling, de apotheek en de verbandkamer. Dan komen onze tenten, de woonafdeling, met er vlak naast de kookgelegenheid voor den kok. De zieken-afdeling en de polikliniek volgen; alles is juist afgepast."

Zo beschrijft een collega van Van der Does de inrichting van het 'ziekenhuis'. Al snel komen de gewonden binnen en wordt tussen de dagelijkse, aanhoudende bombardementen door, zoveel mogelijk hulp verleend; "tusschen bommen en roovers", aldus de collega die zelf slachtoffer wordt van een roofoverval. Maar lang kan de hulpverlening niet doorgaan. Eind maart wordt de situatie door aanhoudende beschietingen en bombardementen zo onhoudbaar, dat het team van Van der Does zich terug moet trekken. Ze krijgen een lift van een vrachtwagen van het Britse Rode Kruis en bereiken met een klein deel van de bagage begin april Addis Abeba, waarvandaan Van der Does vanwege gezondheidsredenen weer terugkeert naar Nederland.

Het is niet de enige keer dat dr. Van der Does "tusschen bommen" zijn werk doet. Dichter bij huis speelt hij in 1944 een prominente rol bij de evacuatie van Arnhem. Van der Does is dan voor het Rode Kruis Kringcommissaris voor Gelderland. De stad Arnhem is in september het toneel van hevige gevechten tussen de Duitse en de geallieerde troepen. Vanuit het Rode Kruis-gebouw naast het

Onderscheiding

Voor zijn heldhaftige optreden in dienst van het Rode Kruis wordt Jaap van der Does op 20 oktober 1941 onderscheiden met het Kruis van Verdienste.

FOTO: ERIK MÜLLER

De onderscheidingen van Jhr. Van der Does.

Elisabeth ziekenhuis, coördineert Van der Does de hulpverlening in de stad zelf en in omliggende plaatsen als Wolfheze en Westervoort, waar ook veel gewonden vallen door de bombardementen.

Intussen tolkt de Rode Kruiser tussen Engelse en Duitse artsen die in het ziekenhuis patiënten behandelen; het ziekenhuis is deels in Britse, deels in Duitse handen. Een telefoontje dat zijn familie hun brandende huis moet ontvluchten, is voor Van der Does geen reden om zijn post te verlaten. Het ziekenhuis ligt midden in de vuurlinie en de evacuatie van het ziekenhuis en verplaatsing van de patiënten naar het Diaconessenhuis heeft prioriteit.

In de binnenstad worden de dagen daarna onder Rode Kruis-vlag voedselvoorraden uit de verschillende branden gered. Van der Does zelf is intussen ook druk met het herstel van de watervoorziening in de stad en rijdt naar het waterpompstation om dat te regelen. “De aanwezige machinist, hoewel gewond, toog onmiddellijk aan het werk om de machines op gang te brengen, de andere machinist uit Arnhem was niet, dan na gebruik van de grofste dreigementen, te bewegen om zijn gewonde collega af te lossen.” Op de terugweg naar zijn post wordt de auto van Van der Does nog beschoten vanuit het bos. Op de zijkanten van de wagen is het Rode Kruis-embleem onvoldoende zichtbaar, daar wordt meteen verandering in gebracht.

Opvang in Otterlo

Zaterdag 23 september wordt besloten tot de volledige evacuatie van Arnhem. Van der Does is betrokken bij de evacuatie van de ziekenhuizen, waaronder het Diaconessenhuis en het Kinderziekenhuis. Omdat er maar één veilige uitweg uit de stad is, wordt museum Kröller Müller op de Hoge Veluwe ingericht als noodhospitaal. Ook in Otterlo worden patiënten opgevangen. Een kolonne van Rode Kruis-voertuigen vervoert de patiënten, maar ook met paard en wagen “vanuit Otterlo en omgeving gezonden” worden de zieken vervoerd.

Als blijkt dat de autoriteiten geen verantwoordelijkheid nemen voor de evacuatie van de ‘valide’ inwoners van Arnhem, springt het Rode Kruis in om de evacuatie van circa 50.000 mensen in de richting van Apeldoorn nog enigszins gecoördineerd te laten verlopen. Langs de route worden hulpposten ingericht. 30.000 mensen verlaten de stad in de richting van Velp. Helemaal leeg is de stad na de evacuatie niet. Drie Rode Kruis-posten blijven open, waaronder één in het Openluchtmuseum en één in de Heilig Hartkerk, onder leiding van de latere minister van Maatschappelijk Werk Marga Klompé.

Op 1 oktober 1945 wordt het noodhospitaal in Otterlo gesloten. Dan zijn de ziekenhuizen in Arnhem weer in staat om patiënten op te vangen. +

Jhr. Van der Does
(links) op bezoek op
't Loo na terugkomst
uit Abessinië 1936.

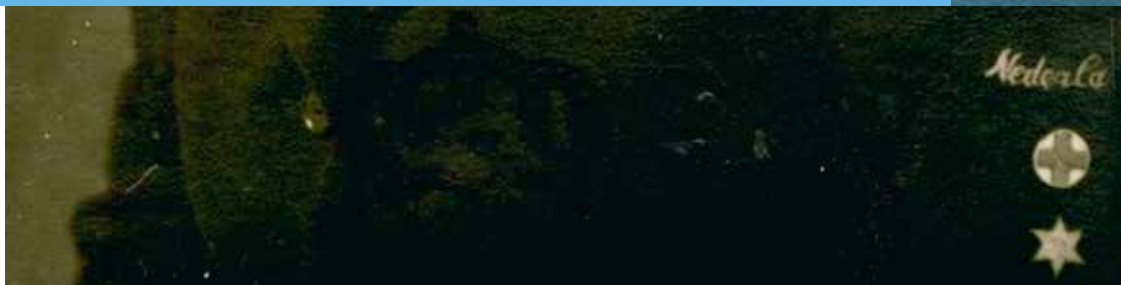
“Haben Sie Polen,
Juden oder
Tsjechen?”

“Dat weet ik niet,
wij als Rode Kruis
zijn neutraal en
vragen niet naar
nationaliteit”.

Onverschrokken en met gevaar voor eigen leven strijden voor het leven van anderen

TEKST: RUUD ALSEMGEEEST

Loes van Overeem

Vastberaden vrijwilligster tijdens de Tweede Wereldoorlog

Met de inval in Nederland door de Nazi's op 10 mei 1940 neemt het leven van vele landgenoten een dramatische wending. Dat geldt zeker ook voor Loes van Overeem. Als vrijwilligster van het Rode Kruis komt ze met de vele wreedheden van deze oorlog in aanraking. Geboren in 's-Hertogenbosch op 7 november 1907, meldt toen nog Loes Rouppe van der Voort-Ziegenhardt zich op 10 mei 1940 als Rode Kruis-helptest aan bij het St. Ignatius ziekenhuis in Breda. Twee dagen later wordt Breda geëvacueerd uit angst dat de stad tussen de vuurlinies van de Duitse en Franse legers bekneld raakt. De bewoners vluchten voor de Duitse linies uit naar België en velen zelfs naar Frankrijk.

Achter het front aan

Vrijwel onmiddellijk na de Nederlandse capitulatie op 14 mei 1940 gaat Loes op pad om in de omgeving van Breda gewonde en zieke militairen op te halen en naar het St. Ignatius ziekenhuis in de stad te brengen. Met het verder zuidwaarts trekken van de Duitse legers gaat zij ook richting België en verder om aldaar gestrande landgenoten terug te brengen. Vanaf 28 mei gaat ze samen met onder anderen de reserve-officier van gezondheid der 2^e klasse Bob van Overeem hulp bieden in Sint-Niklaas in België. Deze stad is op vrijdag 17 mei hevig gebombardeerd door de Duitse Luftwaffe. Vele gevluchte inwoners van Breda worden getroffen en 51 van hen komen bij dit bombardement om het leven. De overlevenden worden met geleende auto's teruggebracht naar Breda. Gedurende de hele zomer is ze onderweg naar onder andere Oostende, Ieper, Calais en Parijs om Nederlanders terug naar huis te brengen. Alle goede inzet ten spijt blijken deze tochten slechts een druppel op een gloeiende plaat: er zijn als gevolg van de oorlog zoveel Nederlanders op de vlucht geslagen en verspreid over België en Frankrijk in erbarmelijke omstandigheden gestrand, dat grootschaliger actie zeer noodzakelijk is.

Ambulance transporten

Op 21 augustus 1940 wordt het Nederlandse Rode Kruis gemachtigd om gewonde en zieke Nederlandse vluchtelingen uit Frankrijk terug te brengen. De leiding over de transporten komt in handen van Bob van Overeem. Loes wordt aangesteld als zijn assistent. Voor het vervoeren van de slachtoffers worden twee reiswagens van de West-Friesche Autocar Onderneming (WACO) uit Hoorn ingericht als ambulance. Voor het vervoer van de benodigde medicijnen, levensmiddelen, brandstof en reserve-onderdelen zijn een vrachtauto en een personenauto beschikbaar. Op 28 augustus 1940 vertrekt deze colonne van vier auto's vanuit Breda naar Toulouse alwaar de colonne op 1 september arriveert. Vele Nederlanders zijn in deze streek gestrand en opgesloten in interneringskampen onder zeer erbarmelijke omstandigheden.

Hulp blijkt meer dan noodzakelijk

Ten zuiden van Toulouse en even ten noorden van de Pyreneeën ligt Camp Le Vernet. In dit kamp zijn 4.000 mannen geïnterneerd, waaronder 19 Nederlanders. De houten barakken staan overdag in de brandende zon. 's Nachts zakt een vochtige kou af vanuit de bergen. Op kale planken, zonder stro en dekens, proberen de mannen wat te slapen. Het eten is zeer beperkt en primitief. Per dag is er een halve liter soep van rijst, aardappelen en een beetje vlees per man beschikbaar. In de buurt van Perpignan, in Camp de Saint-Cyprien is de situatie mogelijk nog slechter. Er heerst malaria, tyfus en buikloop. In houten keten, oorspronkelijk bedoeld om plaats te bieden aan 60 personen, zijn 200 mensen ondergebracht, waaronder ook enkele Nederlanders.

Alles wordt in het werk gesteld om hen zo snel mogelijk uit deze kampen weg te krijgen. Op 5 september vertrekt de ambulancecolonne vanuit Toulouse richting Nederland. 43 Nederlanders worden zo naar huis gebracht.

Onderscheiding

Op 4 april 1941 krijgt Loes van Overeem voor haar vrijwillige inzet voor het terughalen van Nederlanders uit Frankrijk het Kruis van Verdienste van het Nederlandse Rode Kruis.

Na dit eerste succesvolle transport volgen er nog drie. Tijdens deze transporten worden er slachtoffers opgehaald uit onder andere Marseille, Cannes en Nice. Loes heeft zelf ook medische assistentie nodig als zij in La Palisse in een openstaand kelderluik valt. Hierbij breekt zij haar pols en loopt ze een lichte hersenschudding op. Op 2 december 1940 komt het vierde transport rond het middaguur in Breda aan. Dit blijkt het laatste transport te zijn geweest. Door de oorlogsomstandigheden is het Nederlandse Rode Kruis niet meer in staat om de zorg voor de in Frankrijk verblijvende landgenoten op zich te nemen. Met de vier ambulancetransporten zijn in totaal 189 landgenoten veilig thuis gebracht.

Kruis van Verdienste

Op 4 april 1941 krijgt Loes voor haar vrijwillige inzet voor het terughalen van Nederlanders uit Frankrijk het Kruis van Verdienste van het Nederlandse Rode Kruis. Dat zij haar werk onder zeer moeilijke omstandigheden en met gevaar voor eigen leven heeft uitgevoerd, is evident. Privé zijn het roerige tijden. De intensieve samenwerking tussen de introverte en bescheiden Bob van Overeem en de extraverte en assertieve Loes van der Voort-Ziegenhardt leidt tot een liefdesrelatie. Ze besluit van haar man te scheiden en in 1942 als katholieke vrouw te trouwen met de protestantse arts; in die tijd een moeilijk en moedig besluit. Echtscheiding wordt als een schande beschouwd. Veel vrienden vinden dat ze in zonde leeft en beëindigen de vriendschap.

Nog steeds diepgelovig zet ze door en gaat met extra energie verder met haar werk voor het Rode Kruis.

Dienst Speciale Hulpverlening

Vanaf 1943 tot aan het einde van de oorlog is Loes Hoofd van de Dienst Speciale Hulpverlening van het Rode Kruis. Deze dienst houdt zich voornamelijk bezig met hulpverlening aan gevangenen in de kampen van Amersfoort, Amsterdam en Vught. Bestaat de hulp in eerste instantie uit het verstrekken van geneesmiddelen en vitamines, al snel wordt dit uitgebreid met voedselpakketten en kleding. Gezien de grote aantallen gevangenen (in Kamp Amersfoort zitten tussen 1941 en 1945 35.000 mensen korte of langere tijd gevangen) wordt de hulpverlening op een bedrijfsmatige manier aangepakt. Er is een 'inkoopafdeling' die bij boeren, fabrikanten en handelaren op een goedkope manier aan voedingsmiddelen tracht te komen. Er is een afdeling 'financiën' die geld binnenhaalt voor de financiering van de hulpverlening. En uiteraard is er een groot logistiek netwerk opgezet, waaronder de zogenaamde smeerstations. Hier worden door groepen vrijwilligers op grote schaal broden gesneden, besmeerd en belegd.

Loes' betrokkenheid bij het lot van de mensen in Kamp Amersfoort is zo groot, dat ze de Duitse kampleiding in september 1944 een ultimatum stelt nadat ze heeft geconstateerd dat de omstandigheden in het kamp onmenselijk zijn: er komen verbeteringen, of ze gaat niet meer weg. Kampcommandant Karl Peter Berg kan haar het kamp uitzetten, maar doet dat niet. Met medeweten van Berg neemt Loes haar intrek in een ruimte

Herdenking Kamp Amersfoort, 19 april 2013.

in een van de barakken en noemt die Kamer 8. In de kamer staat geen bed, ze slaapt op de grond, er is geen wasgelegenheid en geen spullen om te koken. Ze krijgt dagelijks een illegale maaltijd uit de kampkeuken. Ze verblijft vrijwillig in een kamp waar commandant Berg en zijn rechterhand Joseph Kotälla enige duizenden gevangenen terroriseren. Deze actie houdt ze een paar weken vol. Uiteindelijk geeft Berg toe en laat een matras naar Kamer 8 brengen, later zelfs een bed. Vanuit dit bruggenhoofd bouwt ze haar zusterspost uit tot een kantoor met negen medewerkers die continu bezig zijn om de situatie in het kamp te verbeteren.

Leiding over Kamp Amersfoort

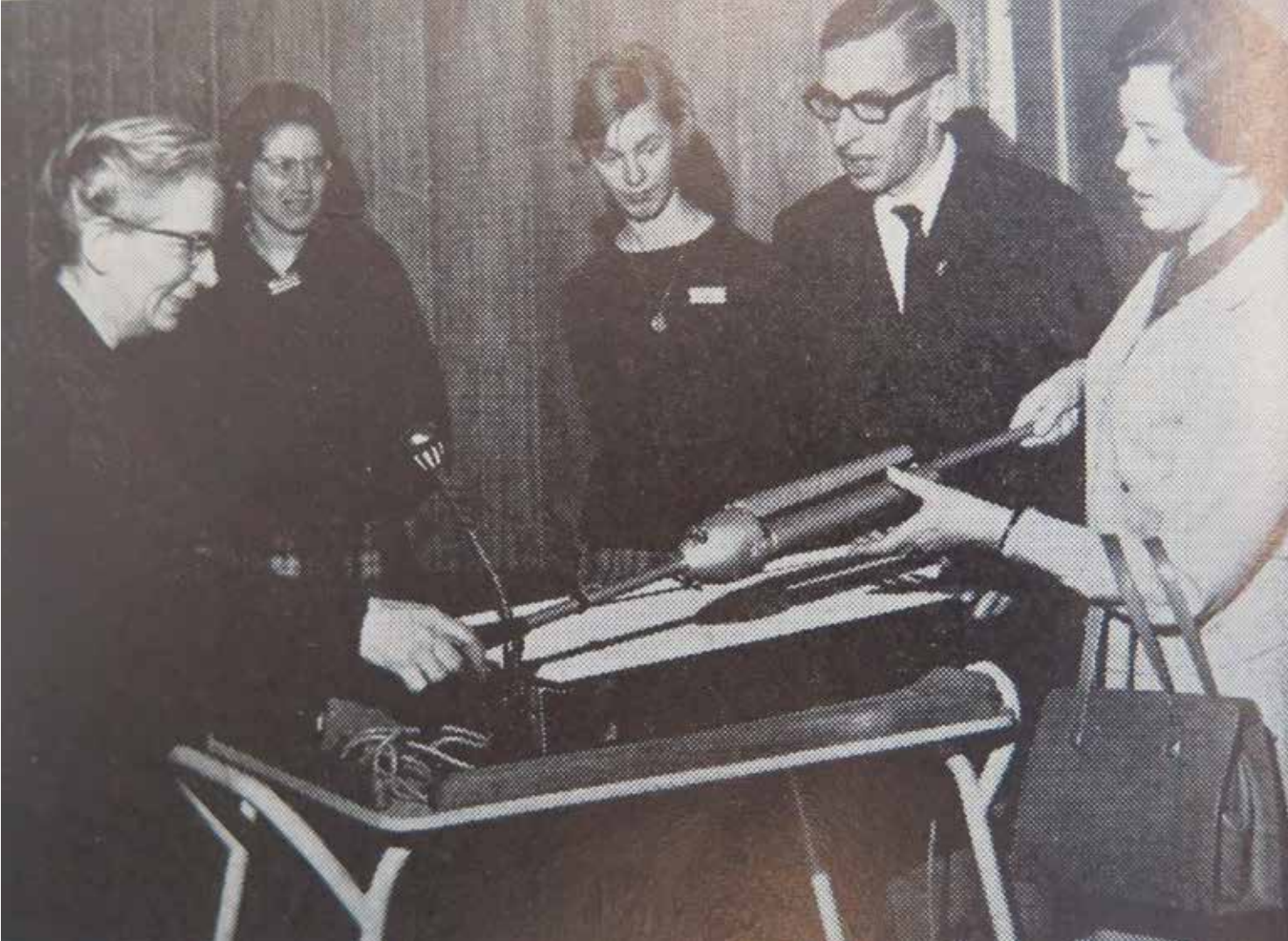
Op 19 april 1945 wordt Kamp Amersfoort door de Duitsers overgedragen aan het Rode Kruis in de persoon van Loes van Overeem. In het kamp bevinden zich nog 500 gevangenen, allen ziek.

Na het vertrek van de Duitse kampleiding bevindt het kamp zich in een stuk niemandsland, een bevrijde enclave in bezet gebied. De Engelsen en Duitsers beschieten elkaar over de hoofden van de kampbewoners heen. Dit gaat dag en nacht door. Op 7 mei arriveren de Canadezen in het kamp en komt er een einde aan de oorlog. De lichamelijke conditie van de zieken en gebrek aan transportmiddelen zorgen ervoor dat de evacuatie de nodige tijd in beslag neemt. Loes van Overeem blijft in het kamp tot de laatste zieken zijn vertrokken.

”Midden in die oorlogsdagen brachten wij in een krakkemikkig ambulanceautootje, over smalle hobbelige Belgische wegen, negen zwaargewonde mensen naar Nederland”.

Meer medailles

Voor haar rol in Kamp Amersfoort krijgt Loes in 1948 bij Koninklijk Besluit de Regeringsmedaille toegekend. Voor de wijze waarop zij de hulpverlening aan politieke gevangenen in de Tweede Wereldoorlog tot stand heeft gebracht, krijgt zij op 3 oktober 1979 de Henry Dunant Medaille van het Internationale Rode Kruis. Wegens ziekte van haar man Bob van Overeem is Loes niet in staat om naar Genève af te reizen om de medaille persoonlijk in ontvangst te nemen. Een maand later overlijdt haar man. Het verlies van haar steun en toeverlaat komt Loes niet meer te boven. Ze overlijdt op 24 oktober 1980. +

Links op de foto neemt Corrie in april 1967 een geluidsinstallatie in ontvangst.

Een duizendpoot die van aanpakken weet

TEKST: TON TIELEN

Corrie Oskamp

“Opgewekt, actief en zeer intelligent”

Allegonda Cornelia Oskamp wordt in 1912 als vierde kind in een gezin van vijf geboren in Westervoort. Haar moeder sterft relatief jong en als oudste dochter heeft Corrie een groot aandeel in de zorg voor haar langdurig zieke moeder en daarna in de zorg voor het gezin. Dit zal hebben bijgedragen aan haar beroepskeuze: al vanaf haar dertiende wil zij verpleegster worden. Haar vader hertrouwt in 1928 met een predikantsweduwe en daardoor kan Corrie aan haar opleiding beginnen in het Diaconessenhuis in Arnhem.

Verpleegster in Nederlands-Indië

Ze doet tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog ervaring op in enkele noodziekenhuizen in Deurne en in Eindhoven en komt zo in contact met het Rode Kruis. Een van de taken die het Rode Kruis na de oorlog op zich neemt, is het uitzenden van medisch personeel naar – toen nog – Nederlands-Indië. Een deel van dat personeel is georganiseerd in Medische Teams, sommige met een vaste standplaats, andere mobiel. Een Medisch Team bestaat uit twee of drie artsen, soms een tandarts, een apotheker en/of een apothekersassistente, medisch analisten, verpleegkundigen, verpleeghulp en een chauffeur. Uiteindelijk worden er in een periode van vijf jaar zo'n 22 Medische Teams naar Indië gezonden. Om de verpleegsters goed voor te bereiden op het werk in de tropen, organiseert het Rode Kruis een extra opleiding van zeven maanden. Corrie meldt zich in januari 1946 voor deze opleiding en wordt daarna aangenomen voor de tijd van twee jaar, zoals de meeste andere verpleegsters. Een hersenvliesontsteking betekent bijna het einde van al haar plannen, maar zij herstelt hier snel genoeg van om toch volgens plan eind 1946 te kunnen vertrekken met een troepen transportschip.

Onderscheiding

Voor haar werk in Indië wordt Corrie Oskamp op 17 maart 1950 door het Hoofdbestuur onderscheiden met de Medaille van Verdienste in zilver.

Corrie komt terecht in het voormalig Militair Hospitaal in Tjimahi in de buurt van Bandoeng op Java. Dat ziekenhuis is al snel na de oorlog overgedragen aan het Rode Kruis. In juni 1947 komt er de functie van directrice vacant. Door haar eerdere ervaringen is Corrie heel goed in het oplossen van noodsituaties en heeft zij leidinggevende kwaliteiten ontwikkeld. Dit is opgevallen bij de “Dirigerend Officier van Gezondheid en Hoofd Hospitaal”, Luitenant Kolonol P. Bessem, die in een ‘beoordelingsstaat’ over Corrie schrijft: “(...) heel opgewekt, actief, zeer intelligent, gevoelig, tactvol, zeer sterk sprekend gemeenschapsgevoel, bescheiden en toch flink. Haar eigen belangen worden door haar steeds naar de achtergrond geschoven”. Het is dan ook geen wonder dat Bessem uit de bij hem werkende zusters Corrie Oskamp kiest als nieuwe directrice. Ze is ineens hoofd van enkele honderden verplegers en verpleegsters in een ziekenhuis met maar liefst 600 bedden die permanent bezet zijn, “voor de zalen 6 en 7 (huid- en geslachtsziekten) was zelfs een wachtlijst.” Er worden niet alleen Nederlandse militairen verzorgd, maar ook – geheel in de geest van het Rode Kruis – gewonden van het TNI (Indonesische Nationale Leger, red.).

Ze had nog wel terug gewild naar Indonesië, maar wordt besturend zuster van Diaconessenziekenhuizen in achtereenvolgens Groningen en Arnhem. In 1952 wordt zij in de Groninger A-Kerk ingezegend als diacones, een protestantse vorm van kloosterlinge die de verpleging als liefdewerk ziet. Vanaf dan is ze ook officieel “Zuster Oskamp”.

In 1965 last zij een rustperiode in. 54 is ze, en moe. Op het Rhedense landgoed Heuven van mejuffrouw Wurfbaïn komt ze op verhaal.

De Valkenberg

Grenzend aan het landgoed Heuven ligt het landgoed De Valkenberg, eigendom van weduwe C.C. van Sminia-van Hoboken. Deze schenkt, bij leven nog, haar landgoed aan het Nederlandse Rode Kruis met de bedoeling dat het Rode Kruis daar vakanties gaat organiseren voor mensen met een niet al te zware handicap. Er wordt een stichtingsbestuur gevormd, geld geleend van een 100-tal afdelingen van het Rode Kruis, er wordt verbouwd en een inventaris aangeschaft, en men gaat op zoek naar een directrice. Jonkheer Van der Does, chirurg in het Diaconessenziekenhuis in Arnhem en hoofdbestuurslid van het Rode Kruis, weet wel iemand. Hij gaat persoonlijk op bezoek bij Corrie op landgoed Heuven en weet haar over te halen weer in dienst te gaan bij het Rode Kruis. Alle ervaring opgedaan met het besturen van ziekenhuizen betaalt zich nu uit. Zij bemoeit zich met de grote lijnen van de verbouwing en met de details ervan. Op 18 juni wordt De Valkenberg officieel geopend, maar al twee weken daarvoor is men begonnen met het ontvangen van gasten. In de eerste zes maanden worden maar liefst 428 gasten ontvangen. Geleidelijk wordt het aantal weken uitgebreid en kunnen meer mensen er vakantie vieren. In sommige weken worden gasten ontvangen met eenzelfde aandoening, nierziekte, of epilepsie. In andere weken komen alle gasten uit dezelfde streek, en er is een keer een week met gasten uit Engeland.

Ook na de verbouwing bemoeit Corrie zich met kleinere en grotere zaken, van het bedanken van vrijwilligers tot het aanleggen van een lift (in dat eerste halve jaar worden sommige gasten de trap op gedragen naar hun logeerkamers), van de brievenbus en de deurbel tot aan de aanschaf van bedden en rolstoelen, van de inrichting van de tuin tot aan contacten met de gemeente Rheden en omwonenden. Kortom, het zijn zeer drukke jaren.

Afscheid

Op 1 mei 1969 neemt zij ontslag, enerzijds omdat haar een rustiger baan wordt aangeboden, anderzijds omdat zij dan kan doorwerken tot haar 65^e: vrouwen kunnen en moeten in die tijd bij het Rode Kruis op hun 60^e met pensioen. Bij haar afscheid krijgt zij de Erkentelijkheidspenning van het Nederlandse Rode Kruis, een televisietafeltje waar zij zeer mee ingenomen is, en een platenbon, “aangezien zij als directrice nooit tijd heeft kunnen vinden voor hobby’s.” Na haar pensioen blijft Corrie Oskamp actief als vrijwilligster, veelal binnen christelijke organisaties. In 2003 overlijdt ze en wordt ze begraven op Vrede Oord in Schaarsbergen. +

De onderscheidingen van Corrie Oskamp.

FOTO: ERIK MÜLLER

Weldoener in hart en nieren

TEKST: NICOLETTE VAN HEESCH

Fred van Emden
(links) wordt
onderscheiden
in 1951.

Fred van Emden

Mr. Charity

Fred van Emden wordt geboren op 22 oktober 1909 in Den Haag. Hij komt uit een familie van koopmannen. Op zijn 24^e wordt hij vennoot bij handelsonderneming Van Emden & Co. Twee jaar later wordt hij directeur. Dat blijft hij tot het uitbreken van de oorlog.

In 1939 trouwt Fred met Hester Lankhout. Als jood wordt hij tijdens de oorlog met zijn vrouw en twee kinderen geïnterneerd in Barneveld, vervolgens doorgezonden naar Westerbork en daarna gedeporteerd naar het concentratiekamp Theresiënstadt. Ze overleven het allemaal. Mede door de voedselpakketten van het Internationale Rode Kruis en dankzij een ‘baantje’ als verzorger van zieken wordt Fred van Emden gered. Hierdoor geïnspireerd, besluit hij de rest van zijn leven te wijden aan humanitaire hulpverlening.

Mr. Charity

Fred van Emden voegt de daad bij het woord en treedt direct na de oorlog in 1945 als secretaris in dienst bij het Nederlandse Rode Kruis. Na een pijlsnelle carrière wordt hij er in 1962 algemeen directeur. Dat blijft hij tot zijn pensioen in 1974. Na zijn pensionering blijft hij betrokken bij het Rode Kruis als adviseur van het dagelijks bestuur. Wegens bijzondere verdiensten voor het Rode Kruis wordt hij op 20 juni 1987 benoemd tot erelid.

Fred is een stuwende kracht bij de oprichting van het Jeugd Rode Kruis, de vrijwilligerskorpsen en de vakantieprojecten. Hij is vindingrijk en weergaloos in fondsenwerving voor welzijnsactiviteiten. Dit levert hem de bijnaam Mr. Charity op.

Onderscheiding

Fred van Emden wordt in 1951 onderscheiden met een Kruis van Verdienste.

Opgewekt als het tegen zat

In zijn woonplaats Den Haag is Fred een vertrouwde verschijning: met grijze hoed, blauwe overjas en zwarte platte tas legt hij grote afstanden te voet af, op weg van en naar zijn afspraken. De dokter adviseert hem wegens gezondheidsklachten één uur per dag te wandelen. Daar houdt hij zich strikt aan. Desnoods maakt hij er een omweg voor. Er wordt zelfs gezegd dat hij zijn kantoor koos op precies een half uur loopafstand van huis, zodat een kantoorbezoek heen-en-terug precies de dagelijkse wandeltijd oplevert.

Een aimabele man, dat is hij. In speeches, zoals bij zijn pensionering, zijn superlatieven niet toereikend om hem te beschrijven. Hij is bescheiden, voortvarend, idealistisch, gedisciplineerd en tactvol. Hij is nieuwsgierig, heeft een brede interesse en is van alle markten thuis. Hij vindt het een uitdaging om, wanneer anderen denken dat

“Je bent weer zo opgewekt, er zijn zeker moeilijkheden?”

Het bestuur van 1967 stelt zich voor: in het midden op de één na achterste rij Fred van Emden.

iets niet kan, het juist wèl te doen. Tijdens een interview zegt hij eens: “Een van mijn beste vrienden zegt altijd: ‘Fred, je bent weer zo opgewekt, er zijn zeker moeilijkheden?’”

Bezig blijven

Fred van Emden is niet de persoon om niets te doen. Ook na zijn pensioen zit hij niet stil. Naast het Rode Kruis zijn er andere organisaties voor humanitaire hulpverlening waar hij zich voor inzet. Zo richt hij in 1975 samen met mr. Pieter van Vollenhoven het Nationaal Fonds Sport Gehandicapten op, waarna in 1983 ook het Internationale Fonds Sport Gehandicapten volgt. Hij wordt voorzitter van de Trombosestichting, secretaris/penningmeester van Stichting Socutera, secretaris van de Stichting Algemene Loterij Nederland en medeoprichter van Up With People Nederland, bestuurslid van de Stichting Maatschappij en Politie, medeoprichter van de Nederlandse Stichting Hulp Polen en bestuurslid van het Nationaal Verkeersveiligheidsfonds.

Onderscheiden

Het is niet verwonderlijk dat Fred vele nationale en internationale onderscheidingen ontvangt voor zijn werk, waaronder het Kruis van Verdienste van het Nederlandse Rode Kruis. De archieven vertellen dat Fred van Emden deze kreeg als algemene blijk van waardering. Het uitreiken van de medailles op deze dag moest voor alle ontvangers een verassing zijn. De aanvraag voor de onderscheiding van Van Emden werd – in tegenstelling tot reguliere aanvragen – niet behandeld in het Dagelijks Bestuur, waar Van Emden immers zelf deel van uitmaakte. De precieze motivering voor de onderscheiding is daarom in de archieven niet terug te vinden. Maar dat hij hem verdiende, staat buiten kijf! +

FOTO: ERIK MÜLLER

De miniatuuronderscheidingen van Fred van Emden.

Een man die nooit stilzat

TEKST: NICOLETTE VAN HEESCH

Joseph Herschel

“Zelfs aan een Hongaars sprekende Sinterklaas was gedacht”

De afdeling Utrecht beschikte in de jaren '50 over een goed geoefend korps en een medische mobiele eenheid, die zowel wat betreft personeel als uitrusting aan de hoogste kwaliteitseisen voldeed. Dit alles was te danken aan de inzet, het organisatietalent en de vurige leiding van Joop Herschel, die hiervoor in 1955 werd onderscheiden. Deze onderscheiding was voor de Rode Kruiser echter geen reden om op zijn lauweren te rusten. Hij zette zich zo mogelijk nog harder in voor zijn organisatie. Zo had hij een grote rol bij een enorme klus die het Rode Kruis in 1956 voor zijn rekening nam: de opvang van 1300 gevluchte Hongaren.

Aankomst van vluchtelingen

Het is druk bij de Jaarbeurshallen in Utrecht. Hongaarse vluchtelingen stromen binnen. Ze zien er ontredderd uit en hebben vaak niet meer dan wat ze aan hebben. De enkeling die bagage bij zich heeft, vervoert dat in kartonnen dozen of slopen. De gasten krijgen een warm welkom van de vele vrijwilligers die voor hen klaarstaan. Ze worden aan lange tafels voorzien van koffie of soep en versnaperingen. Daarna worden ze ingeschreven en gaan ze naar bed. De slaapzaal is warm, de bedden zijn opgemaakt met schone lakens en nieuwe dekens. Zelfs aan de kleinste details is gedacht: een touwtje dat aan het hoofdeinde van het bed is gespannen maakt het mogelijk om met behulp van een paar wasknijpers een handdoek en een washandje op te hangen. Twee klerenhangers vergemakkelijken het opbergen van de kleding.

Hulp gevraagd

Slechts 36 uur eerder, op maandagavond 12 november 1956 om half zeven 's avonds, wordt alles in gang gezet en komen de commandant en arts Joop Herschel en de gewestelijk commandant en arts Vrijlandt in actie. Op verzoek van de regering stemt het bestuur van het Nederlandse Rode Kruis toe te helpen bij het ontvangen van vluchtelingen uit Wenen. In Hongarije vindt een opstand plaats

waardoor veel Hongaren naar Oostenrijk vluchten. Oostenrijk kan de grote stroom vluchtelingen niet aan en vraagt het buitenland om hulp.

De opdracht is een opvangmogelijkheid te realiseren voor 1300 Hongaarse vluchtelingen die overmorgen al worden verwacht. Al snel valt de keuze op de centraal gelegen Jaarbeurshallen. Dat betekent dat in zéér korte tijd de nu nog lege en volledig kale Juliana- en Margriethal ingericht en aangekleed moeten worden voor het huisvesten van de vluchtelingen.

Metamorfose in 36 uur

In allerijl worden meer dan honderd vrijwilligers opgeroepen. Ze zijn er – ook al is het midden in de nacht – binnen een uur. Allereerst moet bekeken worden hoe de verwarming, ventilatie en verlichting van de hallen geregeld kan worden. Vervolgens worden uit verschillende depots bedden en toebehoren verzameld. De stapelbedden zijn drie hoog en moeten op een slimme, maar tijdrovende manier in elkaar gezet worden. Zeshonderd bedden kunnen door vijftig vrijwilligers in drie uur opgebouwd worden. Vervolgens hebben vijftig andere vrijwilligers nog eens vier uur nodig om de bedden op te maken.

Het vrijwilligerskorps Utrecht, de directeur en het personeel van de Jaarbeurshallen richten samen ook recreatie-, ziekenzalen en wasgelegenheden in. Er wordt zelfs gezorgd voor een dames- en herenkapsalon. Van een lege zaal naar een compleet ingerichte Jaarbeurshal in 36 uur getuigt van een knap staaltje samenwerking onder de coördinerende leiding van Joop Herschel.

Intussen wordt het vervoer van de gasten van het station naar de Jaarbeurshallen geregeld en er worden 60 tolken opgetrommeld. Als begin december Sinterklaas langskomt, spreekt die zelfs Hongaars.

De vluchtelingen arriveren in vijf groepen. Bij het arriveren van elke nieuwe groep is het vrijwilligersteam beter op elkaar ingespeeld. De opvang in de hallen is steeds maar voor enkele dagen, waarna de gasten uitzwermen over het land. Op 20 december verlaten de laatste Hongaren de Jaarbeurshallen.

De held van de Hongaren

Joseph George Herschel (roepnaam Joop) wordt geboren op 30 december 1912 te Utrecht. Na de HBS studeert hij medicijnen waarna hij zich in 1939 als huisarts in Utrecht vestigt. Daarnaast werkt hij in het Militair Hospitaal. Tijdens de oorlog wordt hij in 1943 opgepakt en komt in het concentratiekamp Oranienburg-Sachsenhausen terecht, waar hij in 1945 bevrijd wordt door de Russen.

Joop Herschel aan de telefoon in de stafkamer tijdens de organisatie rondom de opvang van de Hongaren.

Onderscheiding

In 1955 wordt Joop Herschel onderscheiden met een Kruis van Verdienste voor zijn enorme inzet voor de afdeling Utrecht.

Na de oorlog voltooit Herschel de opleiding Interne geneeskunde; in 1948 vestigt hij zich als internist in Utrecht. Hij is dan nog altijd werkzaam in het Militair Hospitaal en opent daarnaast een interne polikliniek in het Homeopathisch Ziekenhuis.

Naast deze drukke functies reorganiseert hij bij het Rode Kruis Utrecht de noodhulptak van de afdeling, de colonne, compleet met een geleende keukenwagen en een communicatiesysteem met politie, brandweer en GGD. Deze colonne is onder andere actief bij de Watersnoodramp in 1953.

Voor het organiseren van de opvang van Hongaarse vluchtelingen in het Jaarbeursgebouw ontvangt hij op 8 mei 1957 een legpenning in zilver (met inscriptie) van het Rode Kruis.

Na zijn pensionering in 1978 verlaat Herschel het ziekenhuis als internist, maar nietsdoen is niets voor hem. Hij wordt erelid van de Medische Staf, is leider van het project Diagnostisch Centrum Oudenrijn en adviseur van het Ministerie van Defensie. Hij overlijdt op 26 december 1982 op 69-jarige leeftijd. +

Postzegelverzamelaar van wereldformaat

TEKST: LINEKE STREEFKERK

Rode Kruis | november 2014

49

Cecil David Ricardo

“Was het door de post gegaan, dan was het verzamelwaardig”

In de jaren '20 van de vorige eeuw begint Cecil David Ricardo met het verzamelen van postzegels en poststukken wanneer hij in Nederlands-Indië woont en werkt. Hij bouwt een collectie op die tot de wereldtop behoort. De heer T.H. Siem, filatelist (postzegelverzamelaar, red.), verwoordt het in 1978 zo: “De verzameling-Ricardo is een collectie van ‘un grand collectionneur’. Het materiaal is buitengewoon omvangrijk en herbergt zeldzaamheden in aantal en kwaliteit, die uniek mogen worden genoemd: niet alleen nationaal maar ook internationaal”. Ricardo schenkt zijn bijzondere Rode Kruis-verzameling in 1963 aan het Nederlandse Rode Kruis.

Een kleine biografie

Cecil David Ricardo wordt op 13 juni 1897 in Londen geboren. Zijn vader, van orthodox-joodse oorsprong, werkt in de diamantindustrie. In 1899 verhuist het gezin naar Amsterdam. Ricardo gaat na de lagere school, 14 jaar oud, werken bij de Hollandsche Stoomboot Maatschappij. Hij begint als loopjongen, maar door zijn inzet klimt hij al snel op binnen het bedrijf. Na de Eerste Wereldoorlog stapt hij over naar de Zuid-Hollandsche Bierbrouwerij in Den Haag. Deze zendt hem in 1920 uit naar Soerabaja. Begin jaren '20 gaat hij daar werken bij de handelonderneming Jacobson Van den Berg (Jacoberg), waar hij vanaf 1934 beherend vennoot is. In 1921 trouwt hij in Soerabaja met Irene Madeleine Paling. Ze krijgen een zoon en een dochter.

In 1939 vertrekken zijn vrouw en kinderen naar Zwitserland om een school te zoeken. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kan Ricardo niet naar hen toe en blijft alleen achter in Indië. Wanneer hij eind 1942 hoort dat hij geïnterneerd zal worden, duikt hij onder bij een Indische familie. Omdat hij na een huiszoeking weet dat hij hen in gevaar brengt, meldt hij zich in 1943 vrijwillig bij

kamp Tjimahi, bij Bandoeng. Daar werkt hij als krijgsgevangene in de keuken en als schoenmaker. Na de bevrijding gaat Ricardo naar Jakarta, waar hij zijn steentje bijdraagt aan de wederopbouw van Jacoberg en van de infrastructuur. Daarvoor wordt hij op 13 september 1946 onderscheiden tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Begin jaren '50 neemt Ricardo afscheid in Indië, maar blijft nog wel jaren internationaal actief voor Jacoberg, met name in Brazilië. Op 57-jarige leeftijd stopt hij met werken. Vanaf 1952 tot zijn overlijden op 9 maart 1966 woont hij met zijn vrouw in Den Haag.

Postzegels verzamelen

Voor zijn werk als directeur bij Jacoberg reist Ricardo veel door de Indische archipel. In die tijd begint hij postzegels te verzamelen. Om zijn verzameling tegen vocht te beschermen, bewaart hij deze in blikken trommels met ongebluste kalk. Hij zeilt graag, heeft een eigen boot en is voorzitter van de Jachtclub van Batavia. Tien jaar lang is hij voorzitter van de Nederlandsch-Indische Vereeniging van Postzegelverzamelaars (NIVP). Door dit alles kent hij veel mensen die hem helpen bij de uitbreiding van zijn collectie.

Ricardo brengt een in alle opzichten complete verzameling postzegels en stempels van de Japanse bezetting bij elkaar. Hij publiceert hierover en geldt al snel als een autoriteit op dit gebied. Daarvoor krijgt hij in 1951 de Costerusmedaille, de hoogste onderscheiding die een filatelist in Nederland als auteur kan ontvangen.

De Nederlands-Indië collectie van Ricardo behoort vandaag de dag tot de wereldtop. Deze is ondergebracht bij het Postmuseum – nu Museum voor Communicatie – in Den Haag. Sinds 1966 is een deel ervan permanent te bewonderen voor het publiek.

De Rode Kruis-collectie

Door zijn kamperperiode krijgt Ricardo waardering voor het Rode Kruis. Hij verzamelt Rode Kruis-zegels en ook de Rode Kruis-formulieren en -enveloppen die tijdens de oorlog gebruikt worden voor het contact met familie in Europa. Een goede kennis van Ricardo, Tom Vrijdag: "Tijdens de revolutieperiode liep het postale contact met de Republikeinen via het Rode Kruis. Officieel negeerde men de Republikeinen: deed alsof ze niet bestonden en wat ze aan zegels uitgaven werd als een lachertje beschouwd. Ricardo dacht daar anders over. Of iets nu officieel erkend was dan wel was aangemeld bij de UPU (dit is de Wereldpostvereniging) deerde hem niet. Slechts gold of het door de post was gegaan en zo ja, dan was het verzamelwaardig".

In 1963 sluit Ricardo zijn Rode Kruis-verzameling af en schenkt deze aan het Nederlandse Rode Kruis. In zijn wilsbeschikking schrijft hij: "Ik verklaar dat ik bedoelde verzamelingen met veel kosten en zorg en onder heel moeilijke omstandigheden heb bijeengebracht en dat ik daar dus zeer op ben gesteld. Daarom is het mijn uitdrukkelijke wens, dat die verzamelingen in stand worden gehouden en zo mogelijk uitgebreid en altijd eigendom zullen blijven van de legatarissen. Aangezien het niet mogelijk is deze verzamelingen te legateren onder de last van onvervreemdbaarverklaring, vertrouw ik dat mijn bovenstaande wens in goede trouw zal worden nagekomen".

Rode Kruis-postzegels

Op 25 september 1914 komt de eerste Rode Kruis-postzegel uit. Het is een Franse postzegel van 10 centimes met een toeslagwaarde van 5 centimes. De Eerste Wereldoorlog is uitgebroken en het Franse Rode Kruis heeft dringend behoefte aan extra inkomsten.

Dit voorbeeld vindt navolging. Over bijna de hele wereld geven landen in de loop der jaren Rode Kruis-zegels met toeslag uit. In België komen ook in 1914 de eerste zegels uit. De Weldadigheidspostzegels kan men volgens het Wereldpostverdrag van Rome (1906) niet internationaal gebruiken, dat mag pas na het Wereldpostcongres in Madrid in 1920. Uit de verzameling van Ricardo blijkt, dat de Belgische zegels toch meerdere keren internationaal gebruikt worden zonder dat er strafport geheven wordt. De meeste keren plakt men de zegels extra op de poststukken, naast de normale frankering.

In Nederland komt in 1927 de eerste serie uit ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan van het Nederlandse Rode Kruis. Hierop staan vier leden van het Koninklijk Huis afgebeeld die het Rode Kruis een warm hart toedragen, namelijk koning Willem III, koningin Emma, prins Hendrik en koningin Wilhelmina. In 1953 start de PTT met een vijfjaarlijkse uitgifte van Rode Kruis-postzegels. Deze traditie wordt nog steeds voortgezet door PostNL.

Exposition philatelique du Centenaire

In 1963 bestaat het Internationale Rode Kruis 100 jaar. Ter gelegenheid daarvan is een bijzondere tentoonstelling over de geschiedenis ervan ingericht in het Palais des Expositions in Genève. Een onderdeel van de expositie is een internationale filatelische tentoonstelling, de Exposition philatelique du Centenaire, waarin de samenwerking tussen het Rode Kruis en de Post aan bod komt. Poststukken en postzegels vanaf 1863 (en soms zelfs ouder) zijn er te bewonderen.

Wie kan er beter de Nederlandse inzending verzorgen dan Ricardo? Hij gaat met meer dan zestig kaders, dat is duizend albumbladen, naar Genève. Er zijn veel bijzondere postzegels te bewonderen, maar het grootste deel bestaat uit oude brieven en briefkaarten. Hij neemt correspondentie van het Rode Kruis uit diverse oorlogen mee. Ricardo heeft zelfs twee originele brieven van Florence Nightingale vanuit het Barrack Hospital in Scutari.

Rode Kruis-onderscheidingen

In april 1963 eert het Nederlandse Rode Kruis Ricardo met een Medaille van Verdienste in zilver. Hij krijgt deze voor zijn unieke verzameling van Rode Kruis-postzegels én voor zijn medewerking aan het samenstellen van collecties voor tentoonstellingen. Ook voor de deelname aan de Internationale Rode Kruis-tentoonstelling die dat jaar in Genève zal plaatsvinden.

Ricardo ondersteunt ook de verzamelaars in Frankrijk. Als dank voor zijn vele adviezen ontvangt hij ook een zilveren medaille van het Franse Rode Kruis in 1964. Directeur-generaal Fred van Emden heeft de eer deze te mogen uitreiken. +

Fred van Emden spelt de zilveren medaille van het Franse Rode Kruis op bij Cecil Ricardo.

Onderscheiding

Cecil Ricardo wordt in april 1963 onderscheiden met een Medaille van Verdienste in zilver.

Vliegen voor een lach

TEKST: NADYA VAN 'T HOFF

Martin Schröder

Veertig jaar samenwerking tussen Martinair en het Nederlandse Rode Kruis

“Volgend jaar ga ik op ruimte-expeditie.” Martin Schröder, oprichter van luchtvaartmaatschappij Martinair, wijst trots naar zijn miniatuur spaceshuttle in de vensterbank. Volgend jaar zal de echte shuttle hem vanaf Curaçao de ruimte in schieten. Het is een gebeurtenis waar hij erg naar uitziet, en dat komt goed uit. Want: “Als je iets hebt om naar uit te kijken, blijft je kop helder.”

Dat de drukbezette man van 83 jaar oud nog altijd even helder is, blijkt wel uit zijn enthousiaste verhalen over de vele humanitaire vluchten die Martinair in de loop der jaren heeft uitgevoerd. De maatschappij, in 1958 opgericht onder de naam ‘Martin’s Air Charter’, werd regelmatig gevraagd door hulpverlenings-organisaties om hulpgoederen naar conflict- of rampgebieden te brengen. Vanuit zijn comfortabele stoel met uitzicht op het Noordwijkse strand, praat hij vurig over de spannende landing met stinkende stokvis in Noord-Nigeria, de vlucht met de beroemde Dakota naar Kathmandu om vluchtelingen op te halen en de tochten met rijstzaad naar Cambodja. “We kregen veel aanvragen uit het land, maar we beoordeelden natuurlijk altijd nauwkeurig of er een noodzaak was.”

“Het komt uit mijn tenen.”

Het begin

Wanneer de heer Schröder op een zaterdagmiddag begin jaren '70 samen met zijn vrouw naar een uitzending van Mies Bouwman kijkt, gaat het andersom. Mies Bouwman interviewt gasten van het Rode Kruis, die net terugkomen van hun trip met het vakantieschip de *Henry Dunant*. “Deze mensen waren zo blij. We werden gelijk

enthousiast en mijn man pakte de telefoon”, vertelt mevrouw Schröder. “We dachten: waarom kunnen wij niet elk jaar een soort vliegende *Henry Dunant* zijn?”, vult haar man aan. Hij krijgt iemand van het Rode Kruis aan de telefoon en zijn voorstel wordt met veel enthousiasme ontvangen. Hooguit drie maanden later stijgt het eerste vliegtuig op. Het is de start van iets moois: 40 vakantievluchten met gehandicapten worden uitgevoerd door Martinair, in samenwerking met het Nederlandse Rode Kruis.

Mooie herinneringen

Martin Schröder herinnert zich de eerste vlucht nog goed. “Bij aankomst op Schiphol was iedereen heel stil en wat schuchter. Natuurlijk was het 's ochtends vroeg, maar de mensen waren ook een beetje bang. Vliegen was toen nog niet zo gewoon als het vandaag de dag is. Ze vonden het heel spannend. Maar toen ze 's avonds terugkwamen, waren ze uitgelaten. Terug op Schiphol kwamen de verhalen los.”

Zijn echtgenote, die op elke vlucht meeging als gastvrouw, heeft ook warme herinneringen aan de vluchten. “We gingen voor de eerste keer naar Mallorca en reden daar rond met de bus. Het Rode Kruis had allerlei activiteiten bedacht op het eiland. Op een bepaald moment vroegen de gasten waar de zee nu toch was. We besloten erheen te gaan. Ze keken maar naar de zee, dus ik vroeg: ‘Willen jullie pootje baden?’ Nou, dat was het! We gingen allemaal de zee in, met de hele crew. Het was het hoogtepunt van de dag. Geweldig vond iedereen het.”

Aandacht voor humanitaire hulp

Langzaamaan ontstaat vanuit Martinair een vaste crew en raakt iedereen op elkaar ingespeeld. “De stewardessen vochten om een plekje aan boord”, vertelt de heer Schröder. Op een gegeven

“De stewardessen vochten om een plekje aan boord.”

De onderscheidingen van Martin Schröder.

moment wordt er gevlogen met zo'n honderd man. Iedereen aan boord krijgen is natuurlijk een hele organisatie. Dat Martinair de vluchten al die jaren met enthousiasme blijft uitvoeren, vindt de heer Schröder vanzelfsprekend. Als een bedrijf het zich kan permitteren om wat meer aandacht te geven aan humanitaire hulp, moet het dat volgens hem doen. Dat het hem niet om de publiciteit te doen was, is bovendien klip en klaar. "Het is iets wat bij mij past",

vertelt hij zelf. "Ik wil graag iets doen voor mijn medemens. Het komt uit mijn tenen, of in ieder geval komt het van diep."

Vooruitkijken

Op de vraag hoe hij op de veertig jaar samenwerking tussen Martinair en het Rode Kruis terugkijkt, antwoordt de heer Schröder: "Natuurlijk kijk ik dankbaar terug naar hoe we veertig jaar met elkaar hebben opgetrokken. Veertig jaar is geen kleinigheid. Maar eigenlijk kijk ik liever vooruit. Ik heb nog allerlei plannen en ideeën." En dan volgt op de valreep nog een wijze les: "Als je je hersenen maar prikkelt, door mee te helpen met het oplossen van problemen, daar waar nodig of daar waar het je gevraagd wordt, én je geen rotzieke krijgt, dan heb je kans om oud te worden!" Met de heer Schröder en zijn vrouw moet dit laatste zeker goedkomen.

In 2010 realiseerde vliegtuigmaatschappij Martinair zijn laatste vakantievlucht voor gehandicapten. In hetzelfde jaar werd het stokje overgedragen aan KLM. +

Onderscheiding

Op 2 mei 1975 wordt Martin Schröder onderscheiden met het Kruis van Verdienste.

Piet de Jong bij
de Algemene
Vergadering in 1983.

“Het was een eer om voor zo’n fenomeen
als het Rode Kruis te mogen werken.”

TEKST: MARIEKE STEGENGA

Piet de Jong

Oud-premier en vicevoorzitter van het Rode Kruis

Als hij vertelt, verandert Piet de Jong van 99-jarig heerschap in een kwieke jonge man. Hij neemt je mee naar een tijd van chique theevisites bij Koningin 'Willemien' in Engeland, waar hij met zijn marine-maten na een succesvolle oversteek van de plas de plannen besprak om de Duitsers 'een lesje te leren'. Hij vertelt hoe hij, door een rekenfoutje, met een gloednieuwe onderzeeër in één keer dertig meter naar beneden plonsde. En hoe hij, dankzij de post-service van het Rode Kruis, tijdens de oorlog de moed erin hield omdat hij wist dat iedereen thuis nog in leven was. Het zijn stuk voor stuk verhalen die hij met een niet te missen twinkeling in zijn ogen opdist.

Onmiddellijk naar Engeland!

"Het was mei 1940 en ik was Oudste Officier op de O24, een onderzeeër in aanbouw. We lagen op de droogdokkade in Rotterdam waar het laatste werk aan de boot geleverd werd. In de kluis lag een brief die ik moest openmaken in geval van oorlog. 'Klaarmaken en onmiddellijk naar Engeland!' luidde de boodschap die ik op de dag van de Duitse inval tot me door liet dringen. Maar die onderzeeër was nog niet af en kon dus niet zinken! 'Brenge alles van gewicht dat je kunt vinden aan boord,' droeg ik mijn bemanningsleden op. Toen we volgens de berekening zwaar

genoeg waren, voeren we uit. 'Laten we het maar proberen,' zei ik. Met een noodvaart gingen we dertig meter de diepte in. De harde bons toen we de bodem bereikten, vergeet ik nooit. Gelukkig was de schade beperkt tot een paar gaatjes en hebben we na wat reparatiewerk de oversteek naar Engeland weten te maken."

Post van het Rode Kruis

"Tijdens de Tweede Wereldoorlog verliep alle correspondentie van de marine via het Rode Kruis. Dat was van het allergrootste belang. Contact met het thuisfront en zo weten dat iedereen daar nog leeft, is dé manier om de moed erin te houden. Ook voor mijn familie hebben ze fantastisch werk gedaan. Zo ontving mijn moeder op 15 juni 1940 een kaart van het Rode Kruis dat ik in leven was. Zo wist zij: hij heeft de oversteek naar Engeland gehaald."

Inspectie door Koningin Wilhelmina

"Na zes jaar op zee kwamen we 's avonds laat in Hoek van Holland aan. De O24 was tot de nok volgeladen met cadeaus en goederen die de bemanning op tussenstops in alle uithoeken van de wereld had meegenomen. 'Ik zink bijna, zoveel hebben we aan te geven!' zei ik tegen de douanebeambte. De volgende ochtend kwam Koningin Wilhelmina de boot inspecteren. Ervan uitgaande dat zij

Piet de Jong werd geboren in de tijd dat straatlantarens werden aangestoken, de schillenboer met paard en wagen rondreed en olielampen de huizen verlichtten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij commandant op een onderzeeër die de persoonlijke goedkeuring van Koningin Wilhelmina kreeg. Hij is een man van zijn woord, dus verruilde hij na een gedane belofte

met lichte tegenzin de wereldzeeën voor het Haagse slagveld. Eenmaal zijn draai gevonden, wist hij het daar eind jaren '60 tot Minister-President te brengen. Piet de Jong, oud-vicevoorzitter van het Nederlandse Rode Kruis, is een heer op respectabele leeftijd met een tijdloze jongensachtige flair.

enkel de bovenkant van het schip wilde bezoeken, begrijp je dat ik schrok toen ze aangaf óók beneden te willen kijken. Op dat smalle laddertje dat tien meter de diepte in ging, hield ik de enkels van de Koningin vast en begeleidde haar zo naar het overvolle ruim. ‘Jullie hebben wat presentjes meegebracht?’ zei ze met een glimlach, waarna ze ons bedankte voor onze inzet voor het vaderland.”

Man van mijn woord

“Ik belandde in 1959 in de politiek na herhaaldelijk aandringen van toenmalig Minister van Defensie Sidney van den Bergh om Staatssecretaris te worden. Ik dacht van hem af te komen door hem onmogelijke dingen voor te stellen die moesten veranderen, wilde ik die post aanvaarden. Echter, tot mijn grote verrassing wist Sidney het allemaal voor elkaar te krijgen. En ja, ik ben een man van mijn woord, dus toen ben ik naar Den Haag overgestapt.

Trots

Na mijn jaren als premier ben ik in 1971 samen met Guup Krayenhoff in het bestuur van het Rode Kruis aan de slag gegaan. Geld hoefden we er niet voor, want we vonden het een eer om voor zo’n fenomeen als het Rode Kruis te mogen werken. Samengevat was dat vooral een kwestie van de goede lijn die al was ingezet, volhouden. Voor één zaak heb ik wel gevochten: dat het doneren van bloed vrijwillig bleef. Bij de Bloedbank, die toen nog bij het Rode Kruis hoorde, gingen namelijk stemmen op om bloeddonoren te betalen. Maar ga je mensen een vergoeding geven voor het doneren van bloed, dan doen ze het niet meer om ideële redenen. De vergoeding was na mijn vasthoudendheid van de baan en ik ben er hartstikke trots op dat dat vandaag de dag nog steeds zo is.” +

FOTO: BEN AARTS

Onderscheiding

Piet de Jong wordt op 12 april 1985 voor zijn werk voor het Rode Kruis onderscheiden met het Kruis van Verdienste.

In 2009 ontvangt Marietta Wanopa uit handen van H.K.H. Prinses Margriet de Florence Nightingale Medaille.

‘Meer liefde in mensen brengen’

TEKST: CARIN GELPKE

Marietta Wanopa

De drijvende kracht achter het Rode Kruis Aruba

De naastenliefde zit haar in het bloed. Haar moeder was de oprichter van de Stichting Help ons Helpen, waarvoor Marietta vanaf haar vijftiende goederen inzamelde en kerstpakketten inpakte voor mensen die het niet breed hadden. “Ik had graag de verpleegstersopleiding gevolgd, maar mijn vader wilde liever niet dat ik het eiland zou verlaten”, vertelt Marietta. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan en Marietta stort zich op cursussen van het Oranje Kruis, het Arubaanse Rode Kruis, het Amerikaanse Rode Kruis en zelfs van de ziekenboeg van de marine. In 1973 start zij als vrijwilliger bij het Rode Kruis, als Eerste Helper en fondsenwerver. Anno 2014 is ze zowel Colonnecommandant als stafleid van het Rode Kruis Aruba.

Beach festivals

Marietta: “Ik sta altijd klaar voor mensen bij calamiteiten en sociale noodsituaties. Ik vind dat ik geboren ben om anderen te helpen en meer liefde in mensen te brengen. Ik help bij kleine persoonlijke noodoproepen, maar ook bij grote feesten. Hier op Aruba zijn vele festivals die soms dagen duren, van carnaval tot beach events. Het Rode Kruis biedt dan evenementenhulp, waarbij veel vrijwilligers betrokken zijn die in shifts dag en nacht aan het werk zijn. Gelukkig kunnen we putten uit een vrijwilligersbestand van zo’n 150 mensen, waarvan een groot deel tussen de 18 en 30 jaar is.”

Noodwoning

Haar grote trots is de noodwoning van het Rode Kruis in Oranjestad; een pand van twee verdiepingen met 60 bedden, enkele badkamers, een keuken en wasserij. Marietta maakte zich hard voor de komst van dit pand. De voorziening biedt 72 uur opvang aan mensen die (tijdelijk) geen dak boven hun hoofd hebben. Marietta: “Dat kunnen vluchtelingen of illegalen zijn die door de grenspolitie worden

Iedereen op Aruba kent Marietta Wanopa (67 jaar), de drijvende kracht achter het Rode Kruis op een eiland dat net zo groot is als Texel, maar waar wel meer dan 100.000 mensen wonen. Haar jarenlange inzet betekent niet alleen veel voor het Rode Kruis, maar ook voor Marietta zelf: “Ik heb het gevoel dat ik geboren ben om anderen te helpen.”

gebracht, maar ook toeristen die geen geld hebben voor een vlucht naar huis of Arubanen die tijdelijk nergens anders terecht kunnen.”

Natuurrampen

“De hulpvraag is de laatste 15 jaar alleen maar groter geworden. Niet alleen is de toestroom van vluchtelingen toegenomen op Aruba, ook door de hogere werkloosheid en de uitgekledde sociale voorzieningen wenden veel mensen zich tot het Rode Kruis. Daarnaast is het risico op natuurrampen in het Caribische gebied groot, waarbij de overheid vertrouwt op het Rode Kruis als het gaat om hulpverlening. Direct na de orkaan Louise bijvoorbeeld, in 1995 op Sint Maarten, ben ik daar twee keer naar toe gevlogen met een team van 20 vrijwilligers. We hebben hulp verleend en onderzocht waar behoefte aan was. Ik ben zelf nog een derde keer gegaan met een container vol hulpgoederen.”

Cupcakes

In haar beginjaren startte Marietta al met de inzameling van voedsel en kleding. Ook succesvol zijn de zogenaamde voedselcollectes die ze in samenwerking met scholen en bedrijven organiseert.

2008 - Hulp aan de bemanningsleden van tanker Reina die twee weken zonder eten en drinken op internationale wateren hadden gevaren.

“Dit jaar hebben we al meer dan 700 voedselpakketten kunnen uitdelen.” Marietta zet ook graag ludieke acties op, zoals een cupcake-bakwedstrijd, om het Rode Kruis op de kaart te zetten. “We laten mensen dan ons pand zien, vertellen wat we voor hen kunnen doen en werven nieuwe leden. Uiteraard nodigen we de pers uit en in het geval van de bakwedstrijd hadden we tevens een mooie opbrengst, door de verkoop van de cakejes.”

Olietanker

Het leven van Marietta lijkt een aaneenschakeling te zijn van mooie Rode Kruis-anekdotes: “In 2008 kregen we een hulpoproep van een kapitein van een olietanker. De tanker dreigde te zinken, er was 43 man aan boord en sprake van een voedseltekort. Toch grepen de officiële hulpdiensten niet in, omdat het schip niet in territoriale wateren dreef. Ik was daarover zó verontwaardigd, dat ik zonder te twifelen in een motorboot stapte, naar de tanker voer en mezelf aan een touwladder omhoog hees. En ik kan niet eens zwemmen! Aan boord van de tanker verzekerde ik de kapitein dat wij van het Rode Kruis altijd helpen.”

Medaille van Verdienste

In 1994 ontving Marietta Wanopa een Medaille van Verdienste in brons uit handen van Prinses Margriet: “Het was een ongelooflijk grote eer – en verrassing – om de Medaille door de Prinses uitgereikt te krijgen. De medaille hangt ingelijst bij de ingang van de noodwoning. Ik zie de medaille niet als een erkenning voor mijzelf alleen, maar voor alle Rode Kruis-vrijwilligers die samen prachtige dingen weten neer te zetten.” Het is niet de enige onderscheiding die Marietta ontving. Op 12 mei 2009 is zij opnieuw onderscheiden door Prinses Margriet met de Florence Nightingale medaille en in 2006 ontving zij de gesp voor 30 jaar trouwe dienst. Inmiddels is zij 38 jaar vrijwilliger bij het Rode Kruis, dag en nacht, zeven dagen per week; haar mobiel staat nooit uit. ‘Iedereen heeft iets in zijn leven om te doen en dit is het voor mij.’ +

Onderscheiding

In 1994 wordt Marietta Wanopa onderscheiden met een Medaille van Verdienste in brons.

“De Rode Kruis-noodwoning is mijn grote trots”

Hoe een idee uit kan groeien tot een dienst van onmisbare waarde

TEKST: SANDRA BOUTEN

Dokter Bootz

Een man met ideeën

Een organisatie als het Nederlandse Rode Kruis is constant in ontwikkeling. Al sinds de oprichting wordt er gestreefd naar vooruitgang en verbetering. Soms komt deze vooruitgang door de ontwikkeling van technologie, soms door een noodsituatie waarbij een nieuwe aanpak noodzakelijk is, en soms zorgt de visie van één persoon voor nieuwe ontwikkelingen. Dokter A.F.M. Bootz is zo'n man met een visie. Door zijn werkzaamheden heeft het Nederlandse Rode Kruis een geweldige stap vooruit kunnen maken, vooral op het gebied van communicatie.

31 januari 1953

Communicatie is een groot probleem ten tijde van de Watersnoodramp en dit maakt het voor het Nederlandse Rode Kruis erg lastig om het rampgebied te overzien en informatie te verkrijgen. Gelukkig werkt het Rode Kruis al voor de Watersnoodramp aan een oplossing voor dit soort problemen. Geheel toevallig lukt het één dag voor de Watersnoodramp, op 31 januari 1953, voor het eerst om een werkende radioverbinding vanuit rijdende auto's tot stand te brengen. Hierdoor is het mogelijk om snel een verbinding te leggen tussen bijvoorbeeld hulpverleners ter plekke en schepen die mensen kunnen evacueren.

De verbinding is echter nog niet perfect. Er wordt dan ook hard doorgewerkt aan de ontwikkeling van de technologie. Nog tijdens de Watersnoodramp lukt het om de mobiele radioverbinding op landelijk niveau operationeel in te zetten. Dit succes wordt mede mogelijk gemaakt door dokter Bootz, onder wiens leiding een mobiele radioverbindingdienst wordt opgezet voor het Rode Kruis, die juist tijdens rampsituaties zou blijven werken.

De radioverbindingdienst van nu

De radiodienst van het Rode Kruis wordt niet alleen gebruikt tijdens noodsituaties, maar ook om contact te leggen met schepen op zee. Een zieke op zee kan niet even langs de huisarts gaan en dus zijn er artsen van het Rode Kruis Korps die dagelijks de Radio Medische Dienst bemannen om zieken te helpen en te genezen op afstand. Deze taak wordt in de jaren negentig overgenomen door de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij. Per jaar wordt er nog ruim zeshonderd keer gebruikt gemaakt van medisch advies via de radio. Dat zijn ieder jaar zeshonderd mensen die geholpen kunnen worden dankzij het goede werk van het Rode Kruis en met name dr. Bootz.

Van alle markten thuis

Dr. Bootz begint in 1951 bij het Rode Kruis als Leerling Helper bij het Rode Kruis Korps (RKK). Ook na de Watersnoodramp blijft dr. Bootz actief bij het Rode Kruis. Van Leerling Helper bij het RKK groeit hij naar Helper en uiteindelijk naar arts in dienst van het RKK. In deze tijd helpt hij onder andere met onderzoek naar radioactieve straling en het geven van EHBO-lessen. Bijzonder is dat deze lessen niet gewoon in een klaslokaal gegeven worden, maar via de TV. Behalve een expert op het gebied van radio, is dr. Bootz ook behoorlijk kundig op het gebied van televisie. Hij presenteert een Teleac-programma bestaande uit vijftien lessen, die een verplicht onderdeel worden van de EHBO-cursussen in de jaren zestig en zeventig.

Dr. Bootz is een zeer actieve Rode Kruiser. Zelfs als hij in 1975 ziek wordt en hij noodgedwongen zijn werkzaamheden voor het Rode Kruis moet stopzetten, kan hij het toch niet laten om door te gaan met het geven van EHBO-lessen.

Na zijn ziekte gaat dr. Bootz weer vol aan de slag. Eind jaren tachtig staat hij aan de basis van een grootschalige samenwerking tussen de Staat der Nederlanden en het Nederlandse Rode Kruis. Vanuit de staat komt het verzoek aan het Rode Kruis om geneeskundige hulp te verlenen bij rampen. De dokter ontwikkelt hiervoor de Mobiele Geneeskundige Hulpverlenings Groep (MGHG) die binnen dertig minuten bij een ramp aanwezig kan zijn. Dit model wordt overgenomen door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en staat tegenwoordig bekend als de Snel Inzetbare Groep ter Medische Assistentie, oftewel SIGMA.

Van idee naar kernwaarde

Snel kunnen reageren op noodsituaties en snel ter plekke kunnen zijn als er medische assistentie nodig is: deze nu essentiële taken van het Rode Kruis vinden hun oorsprong in de ideeën en werkzaamheden van dr. Bootz. +

Onderscheidingen

Dr. Bootz wordt voor zijn vele ideeën, zijn initiatieven en zijn harde werk voor het Rode Kruis onderscheiden met zowel de Medaille van Verdienste in brons (1958), de Medaille van Verdienste in zilver en in 1995 het Kruis van Verdienste.

Niet je hand ophouden, maar je handen uit de mouwen steken!

TEKST: RUUD ALSEMGEEST

Mr. Robert Croll

Van collectant tot lid Verenigingsbestuur

Aangekomen bij de monumentale woning, prachtig gelegen in het Gelderse landschap, staat de voordeur wijd open. Twee hondjes komen keffend de trap afgerend als eerste groet aan de bezoeker, gevolgd door de heer des huizes. Voorzien van koffie en koekjes nemen we plaats in ruime fauteuils in de woonkamer. Mr. Robert Croll heeft er zin in en gaat er eens goed voor zitten.

Bescheiden start

“In 1987 heb ik mezelf aangemeld als vrijwilliger bij de afdeling Geldermalsen en omstreken. In dat jaar was ik benoemd tot rechter en wilde toch ook aangesloten blijven op de maatschappij. Na enig rondkijken koos ik voor het Rode Kruis. Als een van de eerste activiteiten ben ik met de collectebus de deuren langsgegaan, voor een rechter een meer dan leerzame activiteit. Kort nadien werd ik vertegenwoordiger in Beesd voor de bloeddonoravonden en vervolgens vicevoorzitter van de afdeling. In 1992 was de afdeling toe aan een nieuw gebouw. Wij wilden niet onze hand op houden, maar juist de handen uit de mouwen steken. Om geld in te zamelen organiseerden we een wandeltocht. Het was een groot succes met 10.000 deelnemers. Sindsdien wordt ieder jaar in april de Nationale Rode Kruis Bloesemwandeltocht georganiseerd. Dit in nauwe samenwerking met de Koninklijke landmacht, die voor ons tijdelijke bruggetjes aanlegt over de rivier de Linge. Ik ben elf jaar

voorzitter van het organisatiecomité geweest en heb het evenement zien groeien tot ruim 30.000 deelnemers in 2014. In 2000 heb ik de Nationale Rode Kruis Rally opgericht. De opbrengsten van beide evenementen komen ten goede aan projecten van het Rode Kruis.”

Oorlogsgravenstichting

Als lid van het Verenigingsbestuur kom je ook in aanraking met aan het Rode Kruis gelieerde organisaties. Soms raak je er zelfs bij betrokken. En dat kan snel gaan.

“Voorzitters van het Rode Kruis hadden regelmatig zitting in de Raad van Bestuur van de Oorlogsgravenstichting (OGS). De toenmalige voorzitter kon deze taak er niet bij hebben. Men vroeg mij toen die functie te vervullen. Wellicht weifelde ik iets te lang met antwoord geven en was mijn benoeming tot Rode kruis-afgevaardigde beklonken. Ik ben ongeveer 16 jaar bestuurslid van de OGS geweest, waarvan de laatste vijf jaar president. Deze stichting onderhoudt meer dan 50.000 Nederlandse oorlogsgraven in 52 landen verspreid over de hele wereld. Het Rode Kruis is betrokken bij deze stichting door zijn Tracing-activiteiten. Hierbij worden mensen bijgestaan die het contact met familieleden zijn verloren als gevolg van een gewapend conflict, natuurramp of sociale omstandigheden.”

Robert Croll is een man met een mening, maar zeker ook een man van daden. Een organisator en fondsenwerver die de afgelopen 27 jaar vele leuke en mooie activiteiten heeft opgezet ten bate van het Nederlandse Rode Kruis. Begonnen aan de

basis en van daaruit, gedreven door een gezonde portie ambitie, doorgegroeid. Aan het einde van de gang wachtte hem het Kruis van Verdienste, uitgereikt bij zijn afscheid van het Verenigingsbestuur in februari 2004.

“Als drager van de Medaille van Verdienste in zilver en het Kruis van Verdienste ben ik bevoorrecht.”

Onderscheidingen

Robert Croll ontvangt voor zijn werk voor het Rode Kruis een Medaille van Verdienste in zilver in 1996 en het Kruis van Verdienste in 2004.

Toekennen van onderscheidingen

“Als drager van de Medaille van Verdienste in zilver en het Kruis van Verdienste ben ik bevoorrecht. Dat geldt zeker niet voor anderen die er net zo goed recht op hebben. Het Rode Kruis is niet ruimhartig in het toekennen van zijn onderscheidingen. Het lijkt wel of het gemakkelijker is een Koninklijke onderscheiding te ontvangen dan eentje van het Rode Kruis. Dat is jammer, want hiermee doet het Nederlandse Rode Kruis zichzelf te kort; er zijn namelijk niet zoveel particuliere verenigingen die officieel erkende onderscheidingen kunnen toekennen.” Mr. Croll weet waar hij over spreekt. Verschillende boekjes met overzichten van medailles komen tevoorschijn alsmede enige medailles en legpenningen. “Een onderscheiding moet je zien als een vorm van erkenning en waardering van mensen die zich in de breedste zin van het woord van anderen in de samenleving hebben ‘onderscheiden’.

Destijds is op een onbewaakt ogenblik besloten beroepskrachten van het Rode Kruis uit te sluiten. Dat besluit was naar mijn mening echt een vergissing; beroepskrachten excelleren soms ook, doen vaak veel meer dan op grond van het arbeidscontract van hen kan en mag worden verwacht. Waarom zouden zij dan niet voor een onderscheiding in aanmerking mogen komen? Het Rode Kruis zou zich moeten realiseren wat die erkenning en waardering voor vrijwilligers én beroepskrachten betekent. Niet dat een Rode Kruis-vrijwilliger het ervoor doet, maar decoraties kunnen een enorme motor van energie zijn waar het Rode Kruis garen bij spint. Als vrijwilliger heb ik dat gedurende de afgelopen kwart eeuw in mijn Rode Kruis-omgeving vanuit de praktijk van alle dag gezien.” +

Stichting Historische Verzameling Nederlandsche Roode Kruis

“Op enig moment vroeg iemand mij om geld voor restauratie van een oude ambulance van het Rode Kruis. Na onderzoek bleek het te gaan om de originele Willy’s Overland emergency ambulance, in 1953 door president Eisenhower aan Nederland geschonken na de Watersnoodramp. Het originele, groen linnen kentekenbewijs was er zelfs nog bij. Vanuit de Nationale Rode Kruis Rally en de Rode Kruis Bloesemtocht hebben wij de restauratie bekostigd, zij het wel onder de voorwaarde dat de ambulance zou worden overgedragen aan de in mei 2000 opgerichte stichting Historische Verzameling Nederlandsche Roode Kruis. Deze stichting heeft als doel om de rijke historie van het Rode Kruis levend te houden door het beheren van een collectie goederen, documentatie en beeldmateriaal.”

‘Wie goed doet, goed ontmoet’

TEKST: LIZA BOEKHOUDT

Joop Jensch

Commandant tussen de mensen in

“Mijn gevoel heeft altijd gezegd dat ik in mijn leven voor anderen moest klaarstaan. Dat is me tot nu toe wel gelukt, denk ik”, glimlacht Joop Jensch (77). Hij is sinds 1993 betrokken bij het Nederlandse Rode Kruis. “Zorgen voor de medemens is heel belangrijk. Wie goed doet, goed ontmoet.”

Begin jaren negentig kwam hij eigenlijk per toeval terecht bij het Rode Kruis. “Ik ben bijna dertig jaar brandweerofficier geweest en ik zat vrijwillig in het brandweerwedstrijd-comité. Vlak na mijn pensioen in 1993 kwam een kennis van het Rode Kruis tijdens een brandweerwedstrijd naar me toe en hij vroeg of ik wilde helpen met de Rode Kruis-afdeling in Enkhuizen. Zo ben ik er destijds ingerold.”

Ervaring

Het was niet zo gek dat Joop werd gevraagd om te helpen bij de opbouw van de afdeling. Door zijn jarenlange ervaring als brandweerofficier, weet hij als geen ander hoe een groep moet worden aangestuurd. “Ik kan goed organiseren en coördineren. Er was in het begin nog een groep van acht mensen beschikbaar die ik als Commandant van de Colonne moest aansturen. We hebben samen gelobbyd om mensen aan te trekken en dat is gelukt. Daarnaast heb ik de jeugdafdeling nieuw leven ingeblazen.”

Er was al een soort jongerenopvang, maar: “In mijn visie liep het daar niet hoe het moest lopen. De tijd van breien en haken is achter de rug. Ook toentertijd al. Ik vond dat de jeugdafdeling toch een wat andere invulling moest krijgen dan een knutselclub. Zodoende heb ik mij samen met anderen beziggehouden met het opvangen en opvoeden van de jonge kinderen. Ik werd door de jeugd gewaardeerd. Je kunt met mij veel kanten op.”

Waardering werkt motiverend

Joop heeft in al die jaren veel voor het Rode Kruis gedaan en betekend. Waardering vindt hij belangrijk, dus is hij enorm trots op de onderscheidingen die hij heeft mogen ontvangen. “Ik heb een hele verzameling aan medailles, ook vanuit de brandweerwereld”, zegt hij terwijl hij gebaart naar de glazen kast in de woonkamer. In de kast liggen tientallen onderscheidingen. Het merendeel is van hem, maar zijn vrouw Marion heeft ook een aantal medailles mogen ontvangen. De onderscheidingen van het Rode Kruis liggen vooraan naast elkaar tentoongesteld. Tien jaar trouwe dienst, twintig jaar trouwe dienst en het pronkstuk: de Medaille van Verdienste. “Ik ben op allemaal even trots. Het is niet voor iedereen weggelegd, maar waardering is heel belangrijk. Het werkt motiverend, zeker voor vrijwilligers.”

Betrokken

Dat Joop gedreven was om zich voor honderd procent in te zetten voor het Rode Kruis, blijkt uit de betrokkenheid die hij zelfs vandaag de dag nog toont. In 2007 heeft een officieel afscheid plaatsgevonden, maar in 2012 pakte hij de voorzittershamer gewoon weer op. “Er was geen voorzitter, dus toen heb ik aangeboden om het op me te nemen. Ik heb er altijd heel veel plezier in gehad.”

Ondanks het feit dat Joop altijd een leidende rol heeft vervuld binnen het Rode Kruis, voelde hij zich onderdeel van het team. “Ik was dan wel coördinator of commandant, maar ik stond tussen de mensen. Iedereen was voor mij gelijk en ze wisten precies wat ze aan me hadden en wat ik van ze verlangde. Een vrijwilliger is wat mij betreft altijd inzetbaar als het nodig is. Dus ook bij de minder aangename dingen en niet alleen bij de leuke klusjes.” Joop was dan ook niet bang om stevige keuzes te maken. “Iedereen wist: als het erop aankomt, is mijn woord het laatste.”

Blijven lachen

Ook vandaag de dag kan het Rode Kruis nog rekenen op Joop zijn bevoegenheid en steun. Maar het is wel echt tijd om nog verder af te bouwen. “Binnenkort coördineer ik voor de laatste keer een gastdag voor ouderen. Het is ook een keer genoeg geweest. Met mijn leeftijd zou ik zelf eigenlijk al kunnen aanschuiven bij deze dag”, grapt hij.

“Mijn verstand is nog goed, maar mijn lichaam takelt een beetje af. Maar ik blijf lachen. Ik heb echt nog lol in het leven en ik ben geen man die hier achter de planten gaat zitten”, zegt hij terwijl hij wijst naar zijn woonkamerraam. “Je moet niet bij de pakken neer gaan zitten als je fysiek wat minder kunt.” +

Onderscheiding

In 2007 ontvangt Joop Jensch voor zijn werkzaamheden bij het Nederlandse Rode Kruis een Medaille van Verdienste in brons.

FOTO: WILLONA VAN DE BRUINHORST

Trotse drager van de Medaille van Verdienste in brons

TEKST: RUUD ALSEMGEEST

Albert Ruben

Een sterke vent waar je op kan bouwen

Albert Ruben is 45 jaar vrijwilliger geweest bij de afdeling Hoogeveen. Een grote sterke vent waar de afdeling op kon bouwen. Niet alleen als het op sjuwen aankwam maar zeker ook als standvastigheid en doorzettingsvermogen gevraagd werden. Door de vele functies die Albert gedurende de jaren heeft vervuld, heeft hij ook veel geleerd. Iets wat hij nog steeds blijft doen: dit najaar is Albert, 72 jaar jong, op Engelse les gegaan.

De eerste jaren

Albert begint in 1969 als vrijwilliger bij het Rode Kruis. De EHBO-diensten tijdens de TT in Assen zijn het hoogtepunt van het jaar. Tot 2 december 1975. Albert weet het nog goed. "Zuid-Molukse jongeren hadden een trein gekaapt bij Wijster. Al snel na de eerste melding van de kaping werd ik gebeld dat er veldbedden, dekens en overige spullen richting de trein gebracht moesten worden. Tegen het einde van de middag was er in een tochtige schuur bij boer Keizer een noodhospitaal ingericht. Een kachel van de landmacht

zorgde voor enig comfort." In die tijd was de onderlinge afstemming nog niet zo goed geregeld. "Ik heb drie dagen achtereen het noodhospitaal bemand. Pas daarna kwam er aflossing. Tijdens de gijzeling van een school in Bovensmilde op 23 mei 1977 was er vanaf het begin voorzien in een aflossingsschema."

Veel functies

Albert heeft jarenlang het beheer over de materialen van de afdeling. "Ik zorgde dat de materialen in orde waren en klaar voor een inzet. Ik heb de lectuurvoorziening voor ziekenhuizen en verzorgingshuizen georganiseerd. Na mijn vijftigste ben ik begonnen met de cursus SIGMA. Ik ben daarna zeven jaar SIGMA-lid geweest. Vijf jaar blaren prikken bij de Vierdaagse in Nijmegen. Lid van de medische dienst van het TT-circuit." Moeiteloos noemt Albert de functies op die hij de afgelopen jaren heeft uitgeoefend. "Ik ken zo veel mensen vanuit het Rode Kruis. Als ik boodschappen ga doen, kom ik vaak bekenden tegen op straat. Sommigen zijn echt vrienden geworden."

De grondbeginselen

De afdeling Hoogeveen heeft jarenlang een eigen gebouw, maar na verloop van tijd voldoet dit pand niet meer. Na enige tijd gebruik te hebben gemaakt van een school, komt er ruimte beschikbaar bij een kerk. Albert wordt even fel: "Ik vond dit niet kunnen. Het is in strijd met de grondbeginselen. Het Rode Kruis moet neutraal zijn. Ik wilde per direct stoppen als vrijwilliger. Na veel heen en weer gepraat heeft een collega mij overgehaald om toch te blijven."

Rode Kruis-wedstrijden

Door veel te oefenen is de afdeling Hoogeveen jarenlang de beste tijdens de Rode Kruis-wedstrijd in Drenthe. Tijdens deze wedstrijd worden de teams beoordeeld op het stellen van diagnoses, het communiceren en samenwerken onderling, het verlenen van eerste hulp en het geruistellen van slachtoffers. "Het team van Hoogeveen was dusdanig goed dat andere afdelingen alleen met de wedstrijd wilden meedoen als Hoogeveen niet het wedstrijdteam liet deelnemen. Maar bij Hoogeveen oefende niet alleen het wedstrijdteam veel, alle andere vrijwilligers oefenden net zo vaak. Met als gevolg dat ook het reserveteam de provinciale wedstrijd won. Na jaren van oefenen was Hoogeveen de beste van Nederland en mocht het team naar de Europese wedstrijden in Zweden. Ik ben daar als supporter bij aanwezig geweest."

Thuisfront

"Het thuisfront heeft mij altijd gesteund. Zonder hun steun had ik dit allemaal niet kunnen doen. Ook heb ik met mijn werkgevers afspraken kunnen maken over mijn activiteiten voor het Rode Kruis." Vorig jaar heeft Albert een jaar lang zijn zieke vrouw verzorgd. De kennis die hij gedurende zijn Rode Kruis-jaren had opgedaan, kwam hierbij goed van pas.

Albert is dan ook trots op zijn Medaille van Verdienste in brons, die hij in 2011 ontving voor zijn grenzeloze inzet. "Ik draag het lintje altijd op mijn pak. De medaille zelf blijft goed opgeborgen in het doosje." +

Onderscheiding

Albert Ruben wordt in 2011 voor zijn tomeloze inzet onderscheiden met een Medaille van Verdienste in brons.

“Ik móest iets doen”

TEKST: MARIEKE STEGENGA

Els Slabbers

Tracingvrijwilliger van het eerste uur

Bij Els ontstond de liefde voor Macedonië – toen nog een provincie van Joegoslavië – tijdens de folklore-lessen van danspedagogen Ciga en Ivon Despotovic. Ze leerden haar niet alleen het prachtige ritme van de Balkan ontdekken, maar gaven haar ook een tweede thuisland. De taal, de jaarlijkse vakanties naar het meer van Ohrid en de gastvrijheid van de Macedoniërs, zorgden ervoor dat Els in 1973 de uitdaging aanging om in een hotel in Skopje te werken. Ze maakte er vrienden voor het leven en keerde dan ook met grote tegenzin naar Nederland terug toen de recessie anderhalf jaar later toesloeg.

Ik moest iets doen

In 1992 brak in haar geliefde Joegoslavië de oorlog uit. “Ik moest iets doen,” vertelt ze. “Daarom meldde ik me aan bij het Rode Kruis.” Voor Els bleek het de start van een roerige tijd. “Als vrijwilliger werkte ik als tolk en pendelde ik elke dag heen en weer tussen het ziekenhuis waar vluchtelingen werden behandeld en het Tijdelijk Opvang Centrum. Ik sprak Macedonisch, maar als mensen rustig praatten, kon ik de drie andere talen die destijds in Joegoslavië werden gesproken, redelijk volgen. En zo zat ik het ene moment in het ziekenhuis met een jongen te praten die in shock was en weigerde om zijn legertent uit te trekken. Hij moest weg om zijn familie te beschermen, zei hij. Pas na mijn uitleg dat hij in een Nederlands ziekenhuis was, mocht zijn kleding uit en konden de artsen hem onderzoeken. Een paar uur later zat ik weer in het tracing-kantoor om mensen te helpen die hun man, vrouw of kinderen zochten.”

Bent u bang om dood te gaan?

“Wie me altijd blijft, is die Servische man. ‘Bent u wel eens bang geweest om dood te gaan?’ vroeg hij me met angst in zijn ogen. Zijn vraag bracht me in één klap terug naar dat moment dat mijn broer

Els Slabbers werd in 1992 vrijwilliger bij Tracing Team Limburg. De vluchtelingen van de oorlog in Joegoslavië waren in een tijdelijk opvangcentrum in Roermond terechtgekomen. Hun hoofden vol gruwelijke beelden, hun koffers leeg door het overhaaste vertrek. Maar het grootst was de onmacht iets te kunnen doen om de achtergebleven familie op te sporen en in veiligheid te brengen. De komst van Els moet destijds dan ook een zegen zijn geweest. Eindelijk iemand die de taal sprak en alle tijd nam om naar de verschrikkingen van de oorlog te luisteren. “Pas jaren later realiseerde ik me hoe belangrijk het is geweest wat we daar hebben gedaan,” blikt Els emotioneel terug op de start van haar 20-jarige loopbaan bij het Rode Kruis.

mij eens hetzelfde vroeg. Hij bleek op dat moment een herseninfarct te hebben en stierf drie weken later. Je begrijpt dus dat ik de noodkreet van deze Servische man direct serieus nam. ‘Als ik hier morgen niet weg ben, ben ik dood,’ zei hij ernstig. Ik was bang dat hij gelijk had. Want de meeste vluchtelingen die met hem in het opvangcentrum zaten, hadden een andere afkomst en geloof. En dat kon zijn doodvonnis betekenen. Een telefoontje met de Russisch-orthodoxe gemeenschap in Utrecht was alles wat nodig was om hem een veilig onderkomen te bieden. Terwijl we samen naar zijn kamer liepen om zijn spullen te pakken, riep ik luid tegen alle mannen die dreigend om ons heen kwamen staan: ‘We zijn hier in Nederland! De oorlog is niet hier!’”

Zó veel verhalen

De gezichten en verhalen van de vluchtelingen laten Els niet meer los. Zo was er een vrouw van wie de man samen met andere dienstweigeraars onder erbarmelijke omstandigheden gevangen zat. Gelukkig zorgde het Internationale Rode Kruis ervoor dat die gevangenis werd opgedoekt en de overlevenden met hun families werden herenigd. Ze wordt nóg emotioneel als ze terugdenkt aan dat ene jongetje met zijn gestolen brood en de kok die hem daarover aansprak. Toen heeft ze maar even duidelijk gemaakt dat dat jongetje maanden honger had geleden en niet begreep dat hij hier elke dag vers brood zou krijgen. En nooit vergeet ze die jonge mensen die niet konden aanvaarden dat ze blijvend invalide waren. Of het broertje en zusje van wie de vader was vermoord, waardoor ze nooit meer onbezorgde kinderen zouden zijn...

Luister en heb geduld

“Gelukkig hebben we met het Tracing Team Limburg vaak mensen weten te herenigen met hun familie,” vertelt Els trots. Een belangrijke les die Els als tracingvrijwilliger van het Rode Kruis heeft geleerd: “Luister en heb geduld. Schuif die formulieren aan de kant en kijk naar de persoon die tegenover je zit. Neem de tijd en hoor het verhaal desnoods meerdere keren aan. Dan komen die belangrijke details vanzelf terug. En zo geef je mensen bovendien rustig de gelegenheid om voor de allereerste keer hun trauma’s uit te spreken. Dat vergt ongelooflijk veel moed, dus heb daar ook respect voor. Die formulieren komen later wel.” +

Onderscheiding

Voor haar toewijding, geduld en haar harde werk voor het Rode Kruis wordt Els Slabbers op 21 augustus 2012 onderscheiden met een Medaille van Verdienste in brons.

“Daar zat ik dan tussen de hoge meneren die haast omvielen van alle medailles die aan hun jasje hingen.”

TEKST: LISETTE KOK

Tiny Hartog-de Bruin

Een vrouw met een missie

Tiny Hartog-de Bruin (73) is een vrouw die weet van aanpakken. In haar jongere jaren beschikte ze echter nog niet over de kennis en vaardigheden die ze nu heeft en dat heeft ze geweten. Toen haar man een ongeluk kreeg waarbij een stuk glas in zijn lies belandde, kon zij hem niet op de juiste manier helpen. Met haar man liep het gelukkig goed af, maar voor Tiny was de boodschap duidelijk: voor de veiligheid voor haar man, haarzelf en vooral voor haar kinderen was het belangrijk dat zij EHBO-lessen zou gaan nemen. Dit zou het begin betekenen van een lange carrière bij het Rode Kruis, waar ze uiteindelijk zelfs een bronzen Medaille van Verdienste voor zou krijgen.

Hoe het begon

Wanneer haar man het ongeluk krijgt, begin jaren '70, wonen ze met hun dochter en hun net geboren zoontje in Den Haag. Zij en haar man komen beiden uit een kleine stad en het wonen in de drukte is dan ook even wennen. Maar na een tijdje krijgen ze steeds meer contacten met andere jonge gezinnen en samen met drie andere buurvrouwen gaat Tiny op zoek naar een plek om een EHBO-cursus te gaan volgen. De Rode Kruis-afdeling Den Haag vinden ze te groot, maar die in Voorburg bevalt helemaal. Het is daar gezellig en klein, de vier vrouwen zitten er volledig op hun plek.

Na de EHBO-cursus blijft Tiny bij het Rode Kruis. Ze rolt van het één in het ander en pakt alles aan waarvoor ze kan strijden. Als ze het ergens niet mee eens is of als er mensen onrecht wordt aangedaan, vecht ze ervoor. Uitgebreid en vol passie vertelt ze hierover. Zo heeft ze op ons vakantieschip de *Henry Dunant* een hele verandering teweeg gebracht, omdat ze bij een jarige vrouw ontbijt op bed bracht. "Het mocht eigenlijk niet, maar we hebben het uiteindelijk wel gedaan." Later wordt ze hiervoor op het matje geroepen. Met trillende knieën gaat ze het gebouw in op de Neherkade in

Onderscheiding

In 2012 wordt Tiny Hartog-de Bruin onderscheiden met een Medaille van Verdienste in brons.

Den Haag. Tijdens het gesprek met niemand minder dan de directeur van het Rode Kruis spreekt Tiny zich uit over haar ontevredenheid over de Henry Dunant-reis. De hele toestand levert haar een schorsing op, maar het zorgt er ook voor dat de regels veranderen. Met opgeheven hoofd loopt ze het gebouw weer uit. "We hebben gezorgd voor flexibiliteit en daar ben ik trots op." Tiny's ogen schitteren als ze vervolgt: "Het is nu eindelijk echt vakantie voor de mensen."

Ook als het onafhankelijke Rode Kruis na de oorlog voor een deel onder de overheid dreigt te gaan vallen, heeft Tiny een vinger in de pap. "Daar zat ik dan tussen de hele hoge meneren die haast omvielen van alle medailles die aan hun jasje hingen." Ze herinnert het zich nog goed. Ze zitten in het PAGESHUIS aan de Lange Voorhout. Samen met één dame zit ze tussen allemaal mannen in dure pakken. Dat weerhoudt haar er echter niet van om haar stem te laten gelden. "Er waren heel wat gesprekken voor nodig om het Rode Kruis zijn status te laten behouden, maar uiteindelijk is het doel bereikt. Het Rode Kruis bleef onafhankelijk."

EHBO voor dove kinderen

Het is 1986 als Tiny benaderd wordt door een docent van Effatha, een scholengemeenschap voor dove kinderen, met de vraag of ze het aan zou durven om de kinderen EHBO-les te gaan geven.

FOTO: PETER BUSSCHER

Ze moet hier goed over nadenken maar na lang wikken en wegen besluit ze deze moeilijke taak toch op zich te nemen. Ondanks dat ze al veel uiteenlopende taken heeft vervuld bij het Rode Kruis en ze al vaker EHBO-les heeft gegeven, is het geven van EHBO-les aan dove kinderen toch weer een geheel nieuwe uitdaging. Ze duikt er helemaal in en doet een cursus gebarentaal om de kinderen beter te begrijpen. Vol vertrouwen start ze met het geven van les uit gewone leerboeken, zoals ze gewend is. Al snel blijkt dat deze boeken niet geschikt zijn voor haar publiek. “Met een gewone groep praat je, schrijf je, laat je dingen zien; dat alles kan met het grootste gemak tegelijkertijd. Met dove kinderen kan je maar één ding tegelijk doen. Ze moeten naar je kijken om de gebarentaal en de beweging van je mond te zien.”

Tiny zou Tiny niet zijn als ze niet meteen het heft in handen neemt en hier een oplossing voor bedenkt. Ze doet er meer dan twee jaar over, maar het lukt haar. Samen met een docent van Effatha die goed kan tekenen, maakt ze een leerboek speciaal voor dove kinderen. Door het lesgeven komt Tiny erachter wat de beste methode is voor haar doelgroep. Het is net voor het computertijdperk en ze schrijft alles met haar typemachine. Trots vertelt ze over die tijd: “Dove kinderen vielen altijd overal buiten, maar dove kinderen zijn geen domme kinderen. EHBO was belangrijk voor hen. Voor horende kinderen was het een gewone zaak.

De kinderen van Effatha wilden bewijzen dat zij het ook konden.” Door Tiny’s boek is EHBO voor dove kinderen werkelijkheid geworden. Met een glimlach op haar gezicht vervolgt ze: “Als het goed is, gebruiken ze het leerboek nog steeds.”

Een voorbeeld voor vele vrijwilligers

Eind 2011 neemt Tiny afscheid van het Rode Kruis. Diverse taken draagt zij over, maar ze wil graag nog wat kleine vrijwilligerstaken blijven doen. Al snel blijkt echter dat zij het daarmee voor haar opvolgers lastig maakt. Tiny heeft in haar functies namelijk altijd een prominente rol gespeeld; voor vele vrijwilligers is zij een voorbeeld. Als één van haar opvolgers zegt wat er moet gebeuren, krijgt hij vaak te horen: “Dat moeten we eerst aan Tiny vragen”. Tiny besluit daarop om helemaal afscheid te nemen.

Bij haar afscheid krijgt ze een Medaille van Verdienste in brons, die ze verrast in ontvangst neemt. Ze voelt zich enorm vereerd en bewaart de medaille op een mooie plek in haar huiskamer. Tiny kijkt terug op een gezellige tijd en vertelt dat ze dankbaar is voor de groep mensen die ze om zich heen had. Ze is een trots mens omdat ze deel heeft mogen uitmaken van een gemotiveerde groep Rode Kruisers. Maar, het moge duidelijk zijn: Tiny deed het niet voor de waardering of de erkenning. Ze deed het simpelweg vanuit haar Rode Kruis-hart: om anderen te helpen. +

Bronnen

Literatuur

Boissevain, C.F.C.G. en Vosse & L. Boissevain (1997). *Zijn stempel gedrukt/The stamp of authority; C.D. Ricardo en zijn filatelistische collectie over Nederlands-Indië en Indonesië gedurende 1942-1949/C.D. Ricardo and his philatelic collection on the Dutch East Indies and Indonesia from 1942-1949*. Den Haag: SeaPress.

Bouwman-Sie, A. (2009, 20 augustus). Boeken. *Geldmachine voor goede doelen*. Gelezen op 10 oktober 2014 van <http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/recensie/geldmachine-voor-goede-doelen>.

Catawiki (z.d.). *Postzegels Rode Kruis*. Geraadpleegd op 10 september 2014, van <http://www.catawiki.nl/catalogus/postzegels/thema-s-motieven/101341-rode-kruis>.

Cense, W.H., mr. P. van Vollenhoven, G. baron Kraijenhoff, mr. H.C.G.L. Polak, mr. E.L.A. van Emden, & mr. J.J. van Weel (1993). *In Memoriam Alfred van Emden*. Zonder plaats: zonder uitgever.

Dam, R. ten (2009, 22 juli). *De dood en uitvaart van Prins Hendrik in 1934*. Geraadpleegd op 25 september 2014 van <http://www.dodenakkers.nl/artikelen/oranje/219-hendrik.html>.

Durand, A. (1978). *Histoire du Comité International de la Croix-Rouge, Volume II : de Sarajevo à Hiroshima*. Genève: Institut Henry Dunant.

Filahome (z.d.). *Costerusmedaille*. Geraadpleegd op 10 september 2014, van <http://www.filahome.nl/postzegel-encyclopedie/costerusmedaille.htm>.

Hylkema, B. (2012). *Nederlandse Rode Kruis-postzegels door de jaren heen (I)*. Geraadpleegd op 9 september 2014, van <http://www.postzegelblog.nl/2012/01/22/nederlandse-rode-kruis-postzegels-door-de-jaren-heen-i>.

Hylkema, B. (2012). *Nederlandse Rode Kruis-postzegels door de jaren heen (II)*. Geraadpleegd op 9 september 2014, van <http://www.postzegelblog.nl/2012/01/29/nederlandse-rode-kruis-postzegels-door-de-jaren-heen-ii>.

Hylkema, B. (2012). *Nederlandse Rode Kruis-postzegels door de jaren heen (III)*. Geraadpleegd op 9 september 2014, van <http://www.postzegelblog.nl/2012/02/05/nederlandse-rode-kruis-postzegels-door-de-jaren-heen-iii>.

Keuning, K. (2007, januari). *Dienst voor Speciale Hulpverlening van het Nederlandse Rode Kruis*. Amersfoort: Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort. Geraadpleegd op 10 oktober 2014 van http://www.kampamersfoort.nl/besloten/webbeheer/artikelen/200701_dienst_voor_speciale_hulpverlening_van_het_nederlandse_rode_kruis.pdf.

Knol, H. (1983, november). In Memoriam J.G. Herschel. In: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 114 (45), p. 127

Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij (z.d.). *Radio Medische Dienst*. Geraadpleegd op 14 september 2014 van <http://www.knrm.nl/wat-wij-doen/radio-medische-dienst/>.

Lopers, J. (z.d.). BENTHEM. *Parenteel van Gerrit | Garrit LAMBERTS | LAMBERTSZ*. Geraadpleegd op 10 oktober 2014 van <http://www.genealogievanmilde.nl/benthem-1.htm>.

Meer, M. van der (z.d.). *De Nederlandse overlevenden van Theresienstadt*. Geraadpleegd op 10 oktober 2014 van <http://www.vernoeming.nl/de-nederlandse-overlevenden-van-theresienstadt>.

Müller, E.H. (2008). *De Medaille van het Rode Kruis (Regeringsmedaille)*. 's-Gravenhage/Blokker: Stichting Wel Verdiend.

Muntjewerff, H. (z.d.). *Stamboom Van Emden (Culemborg) » Alfred van Emden*. Geraadpleegd op 10 oktober 2014 van <http://www.genealogieonline.nl/stamboom-van-emden-culemborg/l144.php>.

Ommeren, A. van (1996, 21 december). *Redt het verhongerde Russische kind*. Geraadpleegd op 10 oktober 2014 van <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2745770/1996/12/21/REDT-HET-VERHONGERDE-RUSSISCHE-KIND.dhtml>.

Schelven, A. van, arts (z.d.). *Tusschen bommen en roovers. Met de Nederlandsche ambulance in Abyssinië*. Amsterdam: Scheltens & Giltay.

Schmitz, mr. B.A. (2009). *Van goede doelen en loterijen. Een biografie van de stichting Algemene Loterij Nederland. Nijmegen: Uitgeverij Valkhof Pers*.

Tebbe, drs. F.J.J., drs. J.T.L.M. van Bree, drs. H. Horsten & drs. P.L. Lekkerkerk (2005, red.). *Encyclopedie van het Koninklijk Huis*. Utrecht: Uitgeverij Het Spectrum.

Veld, J. in 't (2006). *Allegonda Cornelia Oskamp 1912-2003, Verpleegkundige en Bestuurder*. Geraadpleegd op 13 oktober 2014 van http://www.biografischwoordenboek gelderland.nl/bio/5_Allegonda_Cornelia_Oskamp.

Verspyck, Jhr. G.M. (1967). *Het Nederlandsche Roode Kruis (1867-1967)*. 's-Gravenhage/Nijkerk: Het Nederlandsche Roode Kruis / Uitgeverij G.F. Callenbach N.V.

Vos, H. de (1970, 7 november). *Teleac-cursus EHBO. In: Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. Geraadpleegd op 14 september 2014 via <http://www.ntvg.nl/artikelen/nieuws/teleac-cursus-ehbo>.

Winckel, C. (1937). Verslag aangaande de ambulance van het Nederlandsche Roode Kruis naar Ethiopië van 3 December 1935 tot 19 Mei 1936. 's-Gravenhage: Nederlandsche Roode Kruis.

Wolf, M. (2014). Wolven en menscheneters. In: *Henry+*, pp. 73-75.

Zonder auteur (1914, 1 januari). Inzake pestbestrijding. In: *Koloniaal Tijdschrift / Vereniging van Ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur in Nederlandsch-Indië*, 3 (2), pp. 912-919.

Zonder auteur (1917, 4 t/m 7 juli). *Onder de menschen. Een Hollandsch hospitaal in een gebombardeerde stad*. In: Nieuwe Rotterdamsche Courant, geraadpleegd op 10 oktober 2014 via <http://kranten.delpher.nl>.

Zonder auteur (1951, mei). Wij zijn trots op deze mensen. Met of in de geest van het Roode Kruis. In: *Het Nederlandsche Roode Kruis*, (5), pp. 6, 12.

Zonder auteur (1957, februari). Onze hulp aan de Hongaren. In: *Rode Kruis Koerier*, 18 (2), p. 6.

Zonder auteur (1957, februari). Opvangcentrum. In: *Rode Kruis Koerier*, 18 (2), pp. 13-17.

Zonder auteur (1963). Een bijzondere tentoonstelling. In: *Rode Kruis Koerier*, 24 (6), p. 115.

Zonder auteur (1964). Franse onderscheiding voor de heer Ricardo. In: *Rode Kruis Koerier*, 25 (12), p. 197.

Zonder auteur (1954). Veertig jaar geleden kwam de eerste Rode-Kruis-postzegel uit. In: *Het Nederlandsche Roode Kruis*, 5 (10), p. 9.

Zonder auteur (1991, 6 april). Nederlandse Flying Doctors vieren verjaardag. In: *Nieuwsblad van het Noorden*, 104 (81). Geraadpleegd op 14 september 2014 via [http://kranten.delpher.nl/nl/view/index?query=radio medische+dienst+nederland&coll=ddd&image=ddd%3A011019647%3Ampg21%3Aa0390&page=1&maxperpage=10](http://kranten.delpher.nl/nl/view/index?query=radio+medische+dienst+nederland&coll=ddd&image=ddd%3A011019647%3Ampg21%3Aa0390&page=1&maxperpage=10).

Zonder auteur (z.d.). *Emden, Alfred van 1909-1993*. In: Database Joods Biografisch Woordenboek. Joden in Nederland in de twintigste eeuw. Gelezen op 10 oktober 2014 van <http://www.jodeninnederland.nl/id/P-3698>.

<http://kranten.delpher.nl>, diverse raadplegingen

Archieven

Archief Verenigingskantoor Nederlandse Rode Kruis, Den Haag

Dossier 07.12 postzegel-collectie 1966-1981

Esveld, J.W. van. Brief d.d. 6 november 1978 aan dr. T.H. Siem.

Siem, dr. T.H. Brief dd 14 november 1978 aan J.W. van Esveld

Correspondentie van de Afdeling Rotterdam, inv.no. 789

Dagboek van Johanna Dina Benthem

Fotoboek: *'Leven en werken in de Nederlandsche Roode Kruis Pest Ambulance No II in de onder-districten Toempang en Pontjokoesoemo op Java, 1914-1915'*, Rotterdam 21 juni 1920.

Verslagen der Handelingen van de Vereniging "Het Nederlandsche Roode Kruis" (1914), Den Haag 1915.

Verslag der Algemeene Vergadering van de Vereniging "Het Nederlandsche Roode Kruis", Den Haag 1937.

Rode Kruis Directieverslag over het jaar 1956.

Verslag betreffende het terugbrengen van zieke Nederlanders uit Frankrijk (en Zwitserland) door middel van ambulances van het Nederlandsche Roode Kruis.

Rode Kruis Koerier, diverse nummers

Utrechts Archief, Utrecht

Archief van het Rode Kruis District Utrecht-Midden (toegang 1337)

Dagboek van ir. J.J.M. de Vries, administrateur van de Nederlandsche Roode Kruis Ambulance naar Ethiopië, 1935-1936. Met teksten van lezingen, gehouden door J.J.M. de Vries en enkele bijlagen met betrekking tot de Abessijns-Italiaanse oorlog, [1935]. 1 omslag. (inv.nr. 122)

Colofon

Publicatie ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Rode Kruis-onderscheidingen.

Hoofredactie: Marlies van der Steeg, Frank Tebbe

Redactie: Carin Gelpke, Erik Müller, Lineke Streefkerk

Auteurs: Ruud Alsemgeest, Liza Boekhoudt, Sandra Bouten, Nicolette van Heesch, Nadya van 't Hoff, Margot van Kooten, Lisette Kok, Erik Müller, Hannah Schouten, Marlies van der Steeg, Marieke Stegenga, Lineke Streefkerk, Frank Tebbe, Ton Tielen

Fotografen: Ben Aarts, Peter Busscher, Willona van de Bruinhorst, Viresh Goerdin

Vormgeving: Bingo! Graphic Design

Drukker: De Groot, Goudriaan

Uitgave: ©Het Nederlandse Rode Kruis, november 2014

Met dank aan: Indra Anthony-Pereira, Susanne Arnold, Marieke van den Berg, David Brusse, Marijke van Dijk, Barbara Gardeniers, Maria de Jong, Maly Kalpoe, Mo el Khayari, Michel La Haye, Hendrik van Loo, Nicoline Mascini, Melanie Miltenburg, Saskia Nelissen, Nico Zuurmond

1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014

1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961

1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014

ISBN 978-90-8230-370-4

9 789082 303704